

Význam průřezových témat dle (RVP ZV) v současném vzdělávání

Dagmar Starošíková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar STAROŠTÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H108279**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Význam průřezových témat dle (RVP ZV)
v současném vzdělávání**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na zmapování základního pojmosloví;
- na rozbor RVP ZV a vybraných ŠVP;
- na analýzu průřezových témat.

Součástí práce bude sociologický výzkum vybraných průřezových témat a jejich začlenění do ŠVP základních škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010.

Hederer, J. Životní prostředí a výchova. Praha: Portál, 1994.

Mičienka, M., Jiráček, J., a kol. Základy mediální výchovy. Praha: Portál, 2007.

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2002.

Průcha, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005.

Valenta, J. Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. Kladno: Aisis, 2006.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Tannenbergerová, DiS.

Katedra sociální pedagogiky

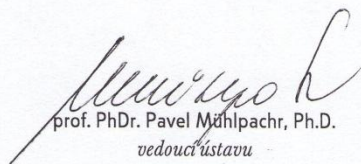
Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

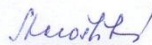
Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

DARMAŘ STAROŠŤKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 12. 2. 2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na význam průřezových témat dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) na základních školách, popis, charakteristiku a možnosti, jak jednotlivá témata zařadit do školního vzdělávacího programu.

V teoretické části je podrobně popsán RVP ZV, jeho části, vysvětlení důležitých pojmů, jako jsou např. cíle vzdělávání nebo klíčové kompetence. Je zde definován školní vzdělávací program (dále jen ŠVP), postup jeho tvorby, jeho přednosti a úskalí. Velmi důležitou částí je charakteristika průřezových témat a jejich možnosti začleňování do ŠVP.

V praktické části je provedeno dotazníkové šetření mezi pedagogy, které je zaměřeno na zjišťování názorů a postojů k problematice ŠVP a průřezových témat na jejich škole.

Klíčová slova: kurikulum, RVP ZV, ŠVP, klíčové kompetence, průřezová témata

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the importance of cross-section topics according to The Framework Educational Programme at primary schools, their characterization and ways of their incorporation in The School Educational Programme.

The theoretical part avers in details The Framework Educational Programme for Basic Educational and its components. Explanations are given of relevant concepts such as the aim of education and key competence. The School Educational Programme, the method of its creation and its pros and cons are described in this part. Attributes of the cross-section topics and ways of their incorporation in The School Educational Programme are included as well.

The practical part evaluates questioner survey focused on teacher's opinions and stances on The School Educational Programme and the cross-section topics at their schools.

Key words: curriculum, The Framework Educational Programme, The School Educational Programme, key competence, cross-section topics.

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Monice Tannenbergerové, DiS. – IMSPD. Za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Dagmar Staroščíková

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Transformace vzdělávací soustavy je především postupným procesem, založeným na iniciativě škol, učitelů a veřejnosti, na jejich společném hledání a ověřování nových cest. Stát tomuto vývoji vymezuje směr a hranice, podporuje jej účinnými motivačními nástroji a vytváří mu legislativní a ekonomická pravidla a podmínky.“

Kvalita a odpovědnost – Program rozvoje vzdělávací soustavy české republiky (1994)

(Průcha, 1997, s. 395)

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TERMINOLOGIE ZÁKLADNÍHO POJMOSLOVÍ	11
2 VÝVOJ KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ	11
3 SYSTÉM KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ	15
3.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	16
3.1.1 Tendence pro vzdělávání, které podpotruje RVP ZV	17
3.1.2 Principy RVP ZV	17
4 CÍLE ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	18
5 KLÍČOVÉ KOMPETENCE	19
6 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	20
6.1 CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍCH OBLASTÍ.....	21
6.1.1 Jazyk a jazyková komunikace	21
6.1.2 Matematika a její aplikace.....	21
6.1.3 Informační a komunikační technologie	22
6.1.4 Člověk a jeho svět	22
6.1.5 Člověk a společnost.....	23
6.1.6 Člověk a příroda	23
6.1.7 Umění a kultura	24
6.1.8 Člověk a zdraví.....	24
6.1.9 Člověk a svět práce.....	25
7 PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	26
7.1 OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA	27
7.2 VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA	28
7.3 VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH.....	29
7.4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA.....	29
7.5 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	31
7.6 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA	32
8 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	33
8.1 DŮVODY PRO TVORBU ŠVP	34
8.2 POŽADAVKY NA KOORDINÁTORA.....	34
8.3 OBSAH ŠVP ZV	35
8.3.1 Identifikační údaje	35
8.3.2 Charakteristika školy	35
8.3.3 Charakteristika ŠVP	35
8.3.4 Učební plán.....	36
8.3.5 Učební osnovy	36
8.3.6 Hodnocení žáků a evaluvace školy.....	36
8.4 PŘEDNOSTI A ÚSKALÍ ŠVP.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
9 VÝZKUMNÁ ČÁST	39

9.1	CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH ŠKOL.....	39
9.2	VÝZKUMNÉ METODY	41
9.3	PRŮBĚH VÝZKUMU	42
9.4	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	42
9.5	VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	43
	ZÁVĚR	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55
	SEZNAM OBRÁZKŮ	56
	SEZNAM TABULEK.....	57
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem hledala téma, které mi bude blízké a zajímavé. Pracuji jako vychovatelka školní družiny na jedné málotřídní škole v jihomoravském kraji. Občas zastupuji ve výuce na 1. stupni a prostřednictvím paní ředitelky a mých kolegyní jsem měla možnost proniknout do problematiky vzdělávání na základní škole. Bylo mi umožněno nahlédnout do řady materiálů a dokumentů týkajících se školství, např. do vypracovaného ŠVP, Výroční zprávy školy, zápisů školské rady, učebních plánů apod. Vše jsem konzultovala s kolegyněmi a postupně jsem tak získávala ucelený pohled na problematiku tvorby ŠVP na naší škole a o zařazování jednotlivých průřezových témat do vyučovacích předmětů. Měla jsem také možnost účastnit se výuky na 1. stupni a sledovat, jaké formy výuky učitel volí. Jestli klasickou frontální výuku, kterou si pamatuji ještě já ze základní školy, nebo volí nové vyučovací metody, kdy se snaží hodinu udělat pro žáky zajímavější a efektivnější, např. formou různých projektů. Výklad je zde doplněn o praktické příklady, žák tím získává ucelenější obraz o dané problematice a dokáže se tak rychleji zorientovat. Propojení teoretického výkladu s praktickými ukázkami napomáhá žákovi lépe zvládat a řešit situace v běžném životě.

V naší zemi došlo během několika desetiletí k významným změnám, a to jak ve sféře politické, ekonomické a sociální, tak v oblasti výchovy a vzdělávání. České školství prochází postupně novou reformou vzdělávacího systému. Na prvním místě již není pouze předávat teoretické znalosti, ale poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a praktické jednání. Je tedy kladen důraz na dítě a jeho všestranný rozvoj, nikoliv na učivo jak tomu bylo v minulosti.

(Kratochvílová, 2006, s. 11)

V bakalářské práci jsem se zaměřila na vývoj kurikulární reformy v ČR, na Rámcový vzdělávací program, jeho tvorbu, charakteristiku a popis jednotlivých částí. Dále se zde věnuji cílům a klíčovým kompetencím a jejich využívání ve školní praxi. Definuji jednotlivá průřezová témata a zabývám se způsoby jejich začlenění do ŠVP a vyučovacích předmětů. Teoretická část bakalářské práce vychází ze studia odborné literatury, která je uvedena v seznamu použité literatury, praktická část vychází z teoretických podkladů a je doplněna o dotazníkové šetření na vybraných základních školách. Šetření jsem doplnila o informace získané konzultacemi s řediteli těchto škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Terminologie základního pojmosloví

V úvodu bych ráda definovala některé základní pojmy, které se objevují v textu bakalářské práce. Jedná se o pojmy, používané ve výchovně vzdělávacím procesu. Pro lepší přehlednost je uvádím v abecedním pořádku.

Cíle základního vzdělávání představují zaměření základního vzdělávání. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, je vymezeno celkem 9 cílů, jejichž naplnění směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. (RVP ZV, 2005, s. 121)

Edukace je jakákoliv činnost, jejímž prostřednictvím jeden subjekt vyučuje a druhý subjekt se učí. (Průcha, 1997, s. 69)

Evaluační činnost jsou veškeré plánované a cílené aktivity školy, které směřují k ověřování, měření, posuzování a hodnocení výsledků a změn dosažených ve všech činnostech školy vymezených ve ŠVP. (RVP ZV, 2005, s. 121)

Frontální vyučování je tradiční způsob vyučování, v němž učitel pracuje hromadně se všemi žáky ve třídě jednou společnou formou. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 66)

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člověka. (RVP ZV, 2005, s. 122)

Kurikulum znamená v užším pojetí vymezení program výuky. V širším vymezení veškeré učení, jež probíhá ve škole nebo v jiných institucích a to jak plánované, tak i neplánované učení. Kurikula jsou učební plány, a sice takové, jež vznikají na základě vědeckých postupů, určují jasné časové úseky pro vyučování a jsou uzpůsobeny evoluční kontrole a případné inovaci. (Průcha, 1997, s. 235)

Manuál pro tvorbu ŠVP je metodický dokument, který je doporučen pro tvorbu ŠVP. (RVP ZV, 2005, s. 122)

Výchovné a vzdělávací strategie jsou promyšlené volené a řazené postupy, kterými chce škola cíleně směřovat k naplnění klíčových kompetencí. (RVP ZV, 2005, s. 125)

Výuka - podle J. Maňáka je výuka definována jako „*hlavní forma vzdělávací činnosti, při níž učitel a žáci vstupují do určitých vztahů a jejímž cílem je dosahování stanovených cílů.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 288)

Vzdělávací program představuje kurikulární dokument, který vymezuje koncepci, cíle obsah vzdělávání v určitém stupni či druhu škol. Je obvykle schvalován centrálními orgány školství a má normativní charakter, tj. řídí vzdělávací procesy ve školách a determinuje tvorbu dalších kurikulárních dokumentů např. učebnic, testů pro zjišťování vzdělávacích výsledků aj. Termín označuje i charakteristický profil vzdělávání, specifický učební plán na konkrétní škole či jiném vzdělávacím zařízení. Školy prezentují své vzdělávací programy především jako, „*vzdělávací nabídku*“ pro své potenciální klienty. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 296-297)

Znalosti označují v užším smyslu teoretické poznatky osvojené učením, především ve škole. V širším smyslu zahrnují znalosti nejen poznatky, ale též dovednosti a schopnosti k vykonávání určité činnosti. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 312)

2. Vývoj kurikulárních dokumentů

Po skončení více než čtyřicetiletého období komunistické ideologie a budováním socialismu, vznikla v oblasti vzdělávání potřeba změnit český vzdělávací systém, v systém moderní a demokratický. Ten by byl v souladu s tradicemi naší společnosti a zároveň i v souladu i vývojovými trendy a progresivními tendencemi západoevropského školství.

Přes realizaci mnohých radikálních změn (strukturálních, administrativních, kurikulárních a změn ve financování), postrádala vzdělávací reforma jednoznačné východisko v podobě ucelené vzdělávací politiky. Docházelo k neprovázanosti jednotlivých kroků a určité živelnosti. Jednotlivé změny si vzájemně odporovaly a v některých případech se dostaly do rozporu s uznávanými trendy západoevropského školství (např. restaurování osmiletých gymnázií, a tedy selektivizaci školského systému). Některá opatření první vlny reformy měla za následek např. likvidaci institucionálního systému dalšího vzdělávání učitelů a institucionální základny pedagogického výzkumu.

(Spilková, 2005, s. 15)

V první polovině devadesátých let vzniklo několik odborných materiálů, které se mohly stát základem transformace českého vzdělávacího systému. Mezi nejucelenější patří expertní studie *Budoucnost vzdělávání a školství v obnovené demokratické společnosti a ve sjednocující se Evropě*, kterou na základě objednávky MŠMT ČR vypracoval tým Pedagogické fakulty UK v Praze pod vedením tehdejšího děkana J. Kotáska. Na dalších projektech se podíleli různé experimentální skupiny a profesní sdružení, např. projekt NEMES *Svoboda ve vzdělávání a česká škola*, projekt skupiny IDEA *Stavební kameny programu IDEA pro české školství* a studie Jednoty českých matematiků a fyziků *Koncepce vzdělávání v České republice*.

Tyto projekty podporují nutnost změny paradigmatu vzdělávání, které má být nyní postaveno na principech humanismu, demokracie a liberalismu.

V roce 1994 byl vypracován MŠMT ČR dokument *Program rozvoje vzdělávací soustavy ČR – Kvalita a odpovědnost*, který byl považován za východisko pro tvorbu nového školského zákona. Formuloval zde zásady nové kurikulární politiky, založené na součinnosti centra a škol. Stát by měl stanovit vzdělávací standardy, z nichž by se vycházelo při tvorbě vzdělávacích programů.

Dalším dokumentem navazujícím na dokument *Kvalita a odpovědnost* byl v roce 1995 *Standard základního vzdělávání*, definovaný jako: „*nástroj péče státu o kvalitu vzdělávání*.“ Dokument obsahoval soubor vzdělávacích cílů, odpovídajících věku a zralosti žáků a také představám o vzdělanostním a osobnostním profilu absolventa základního vzdělávání. Obsahové jádro základního vzdělávání je vyjádřeno prostřednictvím kmenového učiva, které se stává závaznou součástí vzdělávacích programů a zajišťuje srovnatelnost, postupnost a návaznost v oblasti vzdělávání žáků. V návaznosti na *Standart základního vzdělávání* byly v letech 1996 – 1997 schváleny tři vzdělávací programy pro základní vzdělávání – *Obecná škola*, *Základní škola* a *Národní škola*.

Program *Obecná škola* byl oproti předcházejícím programům značně pokrokový. Základem pro tvorbu obsahu a strategii vyučování a pro stanovení náročnosti jsou brány potřeby a věkové i individuální možnosti žáků. Důraz je kladem na přiměřenost nároků na dítě, respektování dětské zkušenosti a dětského smyslového vnímání v poznávacím procesu. (Spilková, 2005, s. 16-18)

Zastánci tzv. tradiční školy kritizovali program zejména pro zohledňování zájmů a potřeb dítěte. V celostátním měřítku se nejrozšířenějším programem stal program *Základní škola*, vypracovaný Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze. Jeho koncepce se nejvíce blížila k dosavadním kurikulárním dokumentům.

Dalším vzdělávacím programem byl program *Národní škola*. Hlavní cíl programu směřoval k výchově svobodného občana v demokratické společnosti, k zaměření na praktickou stránku života a ke globálnímu pohledu na svět. Tento program nenašel v praxi velké uplatnění z důvodu poměrně zdlouhavého schvalovacího řízení. (Spilková, 2005, s. 19)

Kromě výše uvedených programů byl schválen také alternativní program *Česká škola waldorfského typu*. Na vlastním vzdělávacím programu začali pracovat i zastánci pedagogického systému Marie Montessori.

I přesto, že se příprava nového školského zákona vyvíjela velmi slibně, v druhé polovině devadesátých let zaznamenalo jeho dokončení značné komplikace a namísto jeho přijetí byly novelizovány stávající zákony. Dále se ukázalo, že bude velmi těžké sjednotit rozporuplné názory na nový školský zákon. Diskuse, týkající se podoby vzdělávání v České republice opět poukázala na problém neexistence základních konsenzuálně přijatých východisek transformace školství.

K významnému průlomů došlo až téměř po 10 letech od sametové revoluce, kdy se zásadně změnila politická, společenská a ekonomická podmínky v naší zemi. Vláda ČR přijala v dubnu 1999 usnesení č. 277, v němž na základě svého programového prohlášení schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. Tyto cíle vytvořily podklad pro vznik materiálu nazvaného *Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR*. Do budoucna to bude znamenat, že vše, co utváří národní vzdělanost, bude vycházet z obecně přijatého rámce vzdělávací politiky, který bude veřejně vyhlášen jako závazný vládní dokument, tzv. *Bílá kniha*. Tento dokument představuje ucelený koncept rozvoje vzdělávání v ČR v horizontu 5 -10 let. Stal se základním podkladem pro tvorbu nového školského zákona, přijatého v roce 2004 (Spilková, 2005, s. 19-21)

„Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.“

(Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 6)

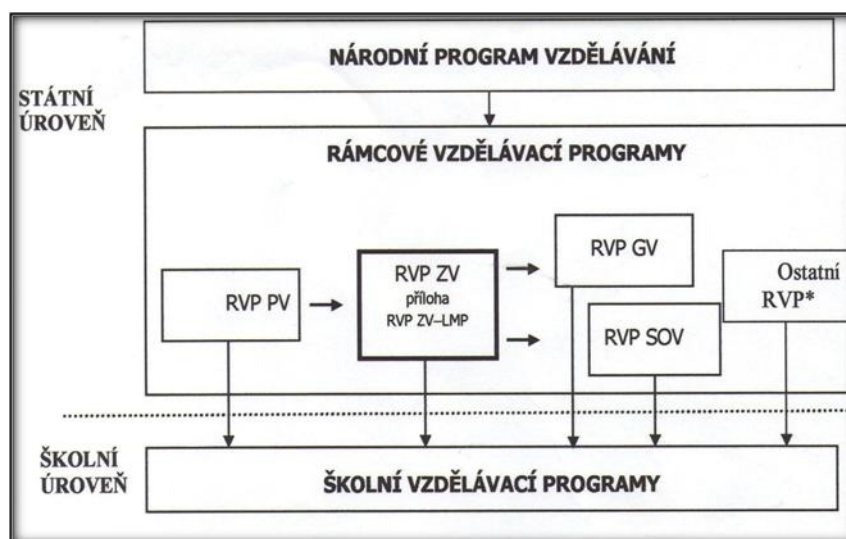
Bílá kniha se podle Spilkové zaměřuje: „na klíčové otázky jako je pojetí rolí a funkcí školy, cílů a obsahu vzdělávání, školství (hodnocení kvality škol, pojetí inspekce apod.), pojetí učitelské profese, rolí a klíčových kompetencí učitele, vzdělávání učitelů a jejich dalšího profesního rozvoje.“ (Spilková, 2005, s. 21)

Tento dokument definuje novou kurikulární politiku, která výrazně posiluje pedagogickou autonomii škol, otevírá prostor pro výraznější uplatnění tvořivého přístupu učitele, poskytuje mu větší míru svobody v rozhodování, ale i větší míru zodpovědnosti při naplňování cílů a dosahování kompetencí pro určitý stupeň vzdělání. Klade důraz na integraci výuky, mezipředmětové vztahy, nové metody a formy výuky. (Kratochvílová, 2006, s. 10)

Bílá kniha je otevřeným dokumentem určený pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Pravidelně se reviduje, obnovuje a aktualizuje.

3. Systém kurikulárních dokumentů

Na základě Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha) a zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání se vzniká nová soustava dvouúrovňového kurikula - **státní a školní**. Jedná se o kurikulární dokumenty určené pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Dokumenty jsou veřejné a volně přístupné. Pro lepší názornost předkládám níže obrázek č. 1.

Obr. 1. Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV–LMP); RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání.

* Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.

Státní úroveň tvoří Národní program rozvoje vzdělávání v ČR - Bílá kniha a Rámcové vzdělávací programy (RVP). Národní program vzdělávání vymezuje vzdělávání jako celek a RVP vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy – předškolní, základní, střední vzdělávání. Školní úroveň pak tvoří školní vzdělávací programy (ŠVP), které vycházejí z RVP a musí s ním být v souladu. ŠVP má povinnost si vytvářet každá škola a následně podle nich také vyučovat. ŠVP je tvořen s ohledem na místní podmínky a specifické potřeby. (RVP ZV, 2005 s. 9)

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Jako klíčový dokument, který konkretizuje požadavky státu, vznikl v letech 2001-2004 RVP ZV. Vznikl v návaznosti na Bílou knihu a v ní vymezené základní směry kurikulární politiky. Jedná se o dokument státní úrovně a svou funkcí se blíží dnešnimu standardu základního vzdělávání. (Spilková, 2005, s. 22)

Kratochvílová RVP ZV definuje jako: „*dokument, který není určený přímo k výuce, ale je materiálem pro nastolení nové koncepce výchovy a vzdělávání, kterých má být dosaženo prostřednictvím klíčových kompetencí a očekávaných výstupů a také učiva jako prostředku tohoto vzdělávání a rozvoje dítěte.*“ (Kratochvílová, 2006, s. 11)

Význam RVP ZV je spatřován v posílení decentralizace školství, zvyšování autonomie škol přenesením velké části rozhodovacích pravomocí a odpovědnosti za kvalitu vzdělávání z úrovně státu na úroveň školy. RVP ZV otevírá prostor pro uplatnění principu „*reforma zdola*“, který se týká podpory změn přímo na školách. (Spilková, 2005, s. 25)

3.1.1 Tendence ve vzdělávání, které podporuje RVP ZV

RVP ZV respektuje a zohledňuje potřeby a individuální možnosti každého žáka, podporuje variabilní výuku. Klade důraz na všestranný rozvoj jedince, a to především v oblasti kompetencí, postojů a hodnot. Vede ke změnám v hodnocení žáků směrem k individuálnímu hodnocení jejich výkonů ve škole a využívání slovního hodnocení. Podporuje zachování heterogenních skupin žáků a snaží se zabránit vyčleňování žáků z kolektivu do speciálních tříd a škol. Požaduje účinnou spolupráci s rodiči. (RVP ZV 2005, s. 10)

Obsah vzdělávání v RVP ZV je koncipován do širších vzdělávacích oblastí, což umožňuje i jiná pojetí členění obsahu, než je členění do tradičních učebních předmětů. Podporuje propojování poznatků, integraci obsahu pro lepší porozumění vztahů a mezioborových souvislostí. (Spilková, 2005, s. 25)

3.1.2 Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Hlavním principem RVP ZV je návaznost na RVP pro předškolní vzdělávání a je východiskem pro koncepci RVP pro střední vzdělávání, vymezení všeho, co je nezbytné a důležité v povinném základním vzdělávání žáků. RVP dále specifikuje úroveň klíčových kompetencí, vymezuje vzdělávací obsah, tedy výstupy a učivo. Zařazuje průřezová témata jako významnou součást základního vzdělávání, podporuje komplexní přístup ke vzdělávacímu obsahu, využívá různých vzdělávacích postupů, nových metod a strategií výuky, klade důraz na individuální potřeby žáků. Umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, je závazný pro všechny školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.

(RVP ZV, 2005, s. 10)

4. Cíle základního vzdělávání

Základním cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky potřebnými vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami, tedy souborem klíčových kompetencí, které umožňují žákům další vzdělávání, profesní růst a využitelnost v běžném životě. (Spilková, 2005, s. 23)

Cíle základního vzdělávání napomáhají žákům osvojit si strategie učení a motivují je

k dalšímu vzdělávání. Snaží se žáky podnítit k všestranné a otevřené komunikaci, rozvíjí schopnosti spolupráce, učí je respektovat práci a úspěch jak vlastní, tak i druhých. Připravují žáky k tomu, aby jednali jako svébytné, svobodné a zodpovědné bytosti, které umí uplatnit svá práva a plnit své povinnosti. Cíle základního vzdělávání učí žáky aktivnímu rozvoji a ochraně fyzického, duševního a sociálního zdraví. Vedou žáky k toleranci k druhým lidem, jejich kulturám, duchovním hodnotám a učí je společnému soužití s ostatními lidmi. Snaží se u žáků vytvářet a projevovat pozitivní city v chování, jednání a prožívání v různých životních situacích, rozvíjet a prohlubovat citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě. Napomáhají rozvíjet vlastní schopnosti žáků v souladu s jejich reálnými možnostmi a snaží se je uplatnit spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

(RVP ZV, 2005, s. 13)

5. Klíčové kompetence

Pedagogický slovník definuje klíčové kompetence jako: „*soubor požadavků na vzdělávání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích. Nejsou vázány na jednotlivé předměty, nýbrž měly by být rozvíjeny jako součást obecného základu vzdělávání.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 99)

Klíčové kompetence pomáhají žákům získat základ všeobecného vzdělávání. Úroveň klíčových kompetencí, kterou žák získává na základní škole, není konečná, ale je základem pro další celoživotní učení a pro orientaci v každodenním praktickém životě. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 16)

V základním vzdělávání považujeme za klíčové kompetence **kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.**

Kompetence k učení

Znamená umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení. Na konci základního vzdělávání žák již umí využívat svých žákovských zkušeností ve výuce, vybírá si vhodné metody a postupy pro efektivní učení a umí si je rozplánovat

a zorganizovat. Dobře se již orientuje v informacích, zpracovává a uvádí je do souvislostí a dokáže vyvozovat vlastní závěry. Snaží se realizovat vlastní nápady, čímž je podněcována jeho tvořivost a sebedůvěra ve vlastní schopnosti.

Kompetence k řešení problému

Znamená podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů.

Na konci základního vzdělávání by žák měl umět řešit různé problémové situace doma i ve škole, při řešení problému používá vlastní úsudek a své rozhodnutí si dokáže obhájit.

Kompetence komunikativní

Znamená vést žáky k všestranné a účinné komunikaci.

Na konci základního vzdělávání žák umí vhodně komunikovat se spolužáky, s učiteli a ostatními dospělými ve škole i mimo školu. Umí obhájit vhodnou formou vlastní názor a zároveň respektovat názor jiných. Začleněním metody kooperativního učení a jeho prostřednictvím je žák veden ke spolupráci s ostatními žáky ve třídě. Získává komunikační dovednosti potřebné k vytváření vztahů a spolupráci s ostatními lidmi.

Kompetence sociální a personální

Znamená rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci vlastní a druhých.

Na konci základního vzdělávání by měl žák umět respektovat společně dohodnutá pravidla chování, zákony a společenské normy. Chápe základy kooperace a týmové práce. Dbá, aby vzájemná komunikace byla vedena v příjemné atmosféře.

Kompetence občanské

Znamená připravovat žáky jako svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňující svá práva a plnící své povinnosti.

Na konci základního vzdělávání žák umí respektovat pravidla slušného chování, chápe základní principy demokracie, zná svá práva a povinnosti ve škole i mimo ni. Pomáhá a respektuje druhé, uznává a oceňuje nápady druhých, váží si jejich názoru.

Kompetence pracovní

Znamená pomáhat žákům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a uplatňovat získané vědomosti a dovednosti při profesní orientaci

Na konci základního vzdělávání žák umí bezpečně používat nástroje a materiály, dodržuje vymezená pravidla. Dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při pracovních činnostech. Využívá nabytých znalostí a dovedností pro další vzdělávání a profesní zaměření. Poznává různé obory lidské činnosti a jejich význam, pro ostatní lidi. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011. s. 17-19)

6. Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV rozčleněn na devět vzdělávacích oblastí, které jsou dále tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
- **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)
- **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)
- **Člověk a jeho svět** (*Prvouka, přírodověda, Vlastivěda*)
- **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- **Člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
- **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- **Člověk a svět práce** (*Pracovní činnosti*)

(RVP ZV, 2005, s. 18)

6.1 Charakteristika vzdělávacích oblastí

Charakteristika vzdělávacích oblastí ukazuje na postavení a význam oblastí v základním vzdělávání.

6.1.1 Jazyk a jazyková komunikace

Tato vzdělávací oblast má ve výchovně vzdělávacím procesu stěžejní postavení. Dovednosti, které si žáci osvojují, jsou potřebné pro kvalitní jazykové vzdělání, ale jsou důležité i pro úspěšné osvojování poznatků v dalších předmětech.

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech *Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk*.

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura je rozčleněn do tří složek: *Komunikační a slohová výchova*, kde se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení (mluvená i psaná), číst s porozuměním, (tj. čtenářská gramotnost, která je důležitá pro celou školní docházku), kultivovaně psát. Učí se výstižně formulovat a sdělovat své myšlenky, prožitky a pocity, učí se rozumět různým typům textů, jež se vztahují k nejrůznějším situacím ve škole i mimo ni.

V *Jazykové výchově* si žáci osvojují spisovnou podobu českého jazyka a schopnost ji používat v psaném i mluveném projevu.

V *Literární výchově* se seznamují žáci s literární tvorbou. Četbou poznávají různé literární druhy. Učí se rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky.

Vzdělávací obor *Cizí jazyk a Další cizí jazyk* umožňuje objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem. Pozornost je zaměřena k porozumění mluvenému slovu, na osvojení cizího jazyka. Prostřednictvím jazyka se seznamují se zvyky a kulturními tradicemi jiných zemí. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínic, 2011, s. 50-56)

6.1.2 Matematika a její aplikace

Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace poskytuje vědomosti a dovednosti potřebné v praktickém životě. Žáci se učí vyjadřovat prostřednictvím čísel. Matematika rozvíjí pozornost, vytrvalost, schopnost rozlišovat, objevovat a vytvářet různé situace.

Vzdělávací obsah je rozdělen na čtyři tematické okruhy:

Čísla a početní operace

Žáci si osvojují aritmetické operace ve všech třech složkách: dovednost provádět operace, algoritmické porozumění a významové porozumění. Učí se získat číselné údaje měřením, odhadováním, výpočtem i zaokrouhlováním. Seznamují se s pojmem proměnná a s její rolí při matematizaci reálných situací. (RVP ZV, 2005, s. 30)

Závislosti, vztahy a práce s daty

Žáci si uvědomují změny a závislosti, které analyzují z tabulek, grafů a diagramu. Zkoumání závislostí směřuje k pochopení funkce.

Geometrie v rovině a v prostoru

Žáci určují a znázorňují geometrické tvary, hledají podobnosti a odlišnosti tvarů, které se vyskytují kolem nás. Uvědomují si vzájemné polohy objektů v rovině, porovnávají, odhadují, měří obvody, obsahy, povrchy a objemy těles, velikosti úhlů a modelují reálné situace.

Nestandardní aplikační úlohy a problémy.

Jsou nedílnou součástí, při nich žáci uplatňují logické myšlení. Učí se řešit problémové situace a úlohy vycházející z běžného života. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 75-77)

6.1.3 Informační a komunikační technologie

Vzdělávací oblast umožňuje žákům osvojit si postupy výpočetní techniky, seznámit se se základními hardwarovými komponenty, jejich umístěním a funkcí. Ve výuce žáci využívají internet. Získávají zkušenosti s vyhledáváním, tříděním a dalším zpracováním materiálů, které celosvětová síť nabízí. Cílem je všeobecná informační gramotnost. Získané dovednosti jsou v informační společnosti nezbytným předpokladem pro uplatnění na trhu práce i podmínkou k efektivnímu rozvíjení profesní a zájmové činnosti. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 94)

6.1.4 Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je zařazena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Obsah vzdělávací oblasti je zaměřen na člověka, rodinu, společnost, přírodu, kulturu, techniku, zdraví a další témata. Jeho cílem je uplatnění a dovedností v praktickém životě. Oblast zahrnuje vzdělávací obory Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda. Je rozdělen na pět tematických okruhů:

Místo, kde žijeme

Žáci se učí vnímat a poznávat své blízké okolí, aktivně vstupovat do každodenního života, snažíme se u nich prohlubovat kladný vztah k naší zemi.

Lidé kolem nás

Žáci si osvojují základy vhodného chování, učí se významu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy globálního významu.

Lidé a čas

Žáci se učí orientovat v čase a dějích. Učí se, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a jak utvářejí historii. Snažíme se u nich vyvolat zájem o minulost, o kulturní dědictví naší země.

Rozmanitost přírody

Žáci vnímají naši Zemi jako součást sluneční soustavy a uvědomují si její neustálý vývoj. Pozorují okolní krajinu, učí se o jejích proměnách. Jsou vedeni k ochraně životního prostředí.

Člověk a zdraví

Žáci učí vnímat člověka jako bytost s biologickými a fyziologickými funkcemi a potřebami, která se vyvíjí od svého narození až po dospělost. Získávají znalosti o zdraví, nemocích a učí se osvojování základních hygienických návyků. (RVP ZV, 2005, s. 38)

6.1.5 Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost je zařazena na až druhém stupni základního vzdělávání. Žáci se zde učí znalostem a dovednostem, které mohou využít v běžném životě v demokratické společnosti. Oblast zahrnuje dva vzdělávací obory – **Dějepis a Výchova k občanství**.

Vzdělávací obor Dějepis informuje žáka o historii, o tom, co člověk v minulosti konal. Seznamuje nás s událostmi dávné minulosti a s jejími důsledky, které ovlivnily naši současnost.

Ve Výchově k občanství se žák snaží orientovat v současném dění, v různých životních situacích. Učí se mravním a morálním hodnotám a rozvíjí právní vědomí. Je veden k aktivní účasti na životě v demokratické společnosti.

6.1.6 Člověk a příroda

Tato vzdělávací oblast prohlubuje u žáka zájem o poznávání přírody jako celku, pochopení přírodních jevů a zákonitostí. Žáky vede ke zkoumání, pozorování, měření, vytváření hypotéz, analýze výsledků a vytváření závěrů a využití v praxi. Vzdělávací oblast je tvořena obory **Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis**.

(RVP ZV, 2005, s. 51)

6.1.7 Umění a kultura

Vzdělávací oblast Umění a kultura přináší žákům umělecké osvojování světa, tj. estetické vnímání, prožitek, cítění. Podílí se na rozvoji schopností a dovedností, jako je například tvořivost nebo neverbální vyjadřování prostřednictvím tónů, zvuků, tvarů, barev, gest, mimiky.

Vzdělávací oblast je tvořena dvěma vzdělávacími obory: *Hudební výchova a Výtvarná výchova*.

Hudební výchova se vyučuje jako samostatný vyučující předmět a jeho vzdělávací obsah je rozdělen do čtyř oblastí:

Vokální činnosti

Prispívají ke kultivaci pěveckého, ale také mluveného projevu. Žáci pracují s hlasem. Rozvíjí hlasový potenciál nejen při sólovém, ale častěji při skupinovém projevu za doprovodu hudebního nástroje.

Instrumentální činnosti

Žáci využívají různé hudební nástroje. Důraz je kladen na rytmické provedení s jednotlivými nástroji.

Hudebně pohybové činnosti

Žáci se učí ztvárňovat hudbu pomocí pohybu, tance, gest.

Poslechové činnosti

Vnímáním hudby žáci poznávají různé žánry a hudební styly. Seznamují se s hudbou národní, ale také orientální a netradiční. (ŠVP ZV ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 125-126)

Výtvarná výchova rozvíjí tvůrčí a pracovní činnost, při které žáci uplatňují vlastní vnímání, cítění, prožívání a představivost, které vedou k získávání základních dovedností v různých oborech lidské činnosti a přispívají k vytváření životní a profesní orientace žáků. Tento vzdělávací obor je úzce propojen s ostatními předměty. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 136)

6.1.8 Člověk a zdraví

Zdraví člověka je chápáno jako celkový stav fyzické, duševní a sociální pohody. Ovlivňuje ho zdravý životní styl, kvalita životního prostředí, kvalita mezilidských vztahů atd. Je základním předpokladem pro kvalitní život.

Tato vzdělávací oblast se zaměřuje na zdravý životní styl, vyzdvihuje hodnotu zdraví, podtrhuje význam zdravotní prevence. Snaží se vést žáky k praktickým dovednostem, které mohou uplatnit v běžném životě. Vzdělávací oblast je vymezena ve vzdělávacích oborech *Výchova ke zdraví a Tělesná výchova*.

Výchova ke zdraví je zaměřena na preventivní ochranu zdraví, upevňování hygienických návyků, předcházení úrazům. (RVP ZV, 2005, s. 72)

Tělesná výchova

Veškeré pohybové aktivity vedou k všestrannému rozvoji žáka, nejen ke zvýšení jeho pohybových schopností a dovedností, ale i k posílení jeho charakterových vlastností (zodpovědnost, spolupráce, vytrvalost, odvaha, schopnost respektovat pokyny, umět se podřídit kolektivu ...). Tělesná výchova pěstuje u žáků kladný vztah ke sportu a pohybu vůbec, aby se sport stal součástí zdravého životního stylu. Podílí se na zvyšování psychické odolnosti vůči negativním vlivům okolí a na posilování jejich charakterových vlastností. Tělesná výchova je předmět, kde je nutný individuální přístup k žákům podle jejich momentální tělesné zdatnosti. Žáci jsou hodnoceni podle individuálních možností a předpokladů zvládnout různé pohybové aktivity.

Pohybové činnosti by měly prolínat a doplňovat i další oblasti výchovy, měly by se objevovat i v dalších předmětech jako např. vhodné rozcvičky, pohybové hry, taneční prvky. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011, s. 154)

6.1.9 Člověk a svět práce

Tato vzdělávací oblast směřuje žáky k praktickým dovednostem v různých oborech lidské činnosti. Snaží se u nich vytvořit kladný a pozitivní vztah k práci a k odpovědnosti za výsledky a kvalitu práce, k vytrvalosti, tvořivosti, k osvojení pracovních postupů a používání pracovních pomůcek. Oblast zahrnuje vzdělávací obor *Pracovní činnost (Svět práce)*.

Člověk a svět práce je rozdělen do tematických okruhů: **Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnost, Pěstitelská práce, Příprava pokrmů, Práce s technickým materiálem, Design a konstruování, Provoz a údržba domácnosti, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií a Svět práce.** (RVP ZV, 2005, s. 81)

7. Průřezová témata

Průřezová témata jsou ve vzdělávacím procesu zcela novým prvkem a tvoří jeho významnou a nedílnou součást. Zaměřují se na aktuální problémy současného světa, na individuální rozvoj jedince a na vzájemnou spolupráci.

Zdůrazňují multikulturní a proevropský aspekt výchovy a vzdělávání. Přispívají k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji žáka, napomáhají k získávání základů mediální gramotnosti a vnímání významu ochrany životního prostředí. Žáci tak získávají komplexní integrovaný pohled na problematiku dnešního světa.

Průřezová témata jsou důležitým formativním prvkem a podílejí se na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Úkolem témat není pouze doplňovat vzdělávací obsah vyučovacích předmětů, ale rozšíření poznatků žáků a získávání nových zkušeností, které mohou uplatnit v běžném životě.

(Pastorová, 2008, dostupné z.: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1950/HODNOCENI-PRUREZOVYCH-TEMAT.html>/>.

Průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání a žáci se musí se všemi během povinné školní docházky seznámit. Záleží však jen na škole, kdy a jakou formou.

Začlenění průřezových témat probíhá formou **integrace obsahu tematických okruhů průřezového tématu do vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů, formou samostatného předmětu nebo je možné průřezovým tématům věnovat různé projekty, seminářem kurzy, besedy aj.** Obrázek – *Způsoby začleňování průřezových témat do výuky* přikládám pro lepší názornost v příloze PIII.

Obsah průřezových témat pro základní vzdělávání se dělí do vzdělávacích oblastí a ty jsou dále tvořeny vzdělávacími obory.

RVP ZV určuje pro etapu základního vzdělávání tato průřezová témata:

- **Osobnostní a sociální výchova**
- **Výchova demokratického občana**
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**
- **Multikulturní výchova**
- **Environmentální výchova**
- **Mediální výchova (RVP ZV 2005, s. 90)**

7.1 Osobnostní a sociální výchova

Valenta definuje osobnostní a sociální výchovu jako: „*výchovu zaměřenou na osobnosti žáků samotných. Pomáhá jim utvářet praktické životní dovednosti tím, že vede k poznávání jich samotných i druhých lidí, a tím i k utváření dobrých a fungujících mezilidských vztahů. Učivem se stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jí více či méně běžné situace každodenního života. Smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti a přispívat k uvědomování si hodnot.*“ (Valenta, 2006, s. 45)

Přínos průřezového tématu k rozvoji žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností by průřezové téma mělo vést k porozumění sobě samému a druhým, přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů a to jak v třídním kolektivu, tak i mimo něj. Učí žáka zvládat vlastní chování, rozvíjí základní komunikační dovednosti, snaží u něj utvářet a rozvíjet základní dovednosti pro spolupráci. Přispívá k získání základních sociálních dovedností, potřebné pro řešení složitějších situací. Formuje studijní dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma napomáhá k utváření kladného postoje k sobě samému a k druhým, klade důraz na spolupráci a pomoc, pomáhá žákovi uvědomit si hodnoty různosti lidí, názorů a přístupů k řešení problémů, snaží se vést k primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování a přispívá k uvědomění si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování.

(Valenta, 2006, s. 15)

Tematické okruhy osobnostní a sociální výchovy jsou členěny do tří částí:

Osobnostní rozvoj, který se dále člení na **rozvoj schopností poznávání, sebepoznávání a sebepojetí, seberegulaci a sebeorganizaci, psychohygienu a kreativitu.**

Sociální rozvoj: **poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikaci, kooperaci a kompetici.**

Morálního rozvoj: **řešení problémů a rozhodovací dovednosti a hodnoty, postoje, praktická etika.**

Realizace témat probíhá formou cvičení, diskuzí nebo modelových situací.

7.2 Výchova demokratického občana

Toto průřezové téma je mezioborového a multikulturního charakteru. Hlavním cílem je naučit žáka občanské gramotnosti, kterou získává rozvojem kritického myšlení. Téma ukazuje žákům význam hodnot, jako je spravedlnost, tolerance a odpovědnost, vědomí vlastních práv a povinností a porozumění demokratickým principům. Klade důraz na orientaci v problematice demokratické společnosti. Průřezové téma by mělo vycházet ze situací běžného života, aby je žák mohl porovnat na základě vlastních zkušeností. (RVP ZV 2005, s. 93)

Výchova demokratického občana je zařazena do výuky až na druhém stupni základních škol. Téma je realizováno formou samostatného předmětu, integrací do jednotlivých vyučovacích předmětů nebo formou projektů, seminářů, exkurzí, třídnických hodin atd. Dostupné z: (><http://wiki.rvp.cz//Knihovna/1.Pedagogickylexikon/V/V%C3%BD>).

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka:

V oblasti vědomostí dovedností a schopností průřezové téma vede k dodržování lidských práv, k pochopení dodržování zákonů a pravidel pro fungování společnosti, učí k úvahám v širším kontextu a ke kritickému myšlení. Prohlubuje u žáků empatii a spravedlivý úsudek.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma vede k pozitivnímu postoji k životu, k dodržování zákonů. Učí žáka být sebekritickým, rozvíjí u něj smysl pro svobodu, čest, spravedlnost, solidaritu, toleranci. Vede žáka k ohleduplnosti a k pomoci slabším. Podporuje toleranci k odlišným kulturám a etnikům. Prohlubuje u žáka asertivní jednání.

Průřezové téma se dále člení na čtyři tematické okruhy:

Občanská společnost a škola, Občan, občanská společnost a stát, Formy participace občanů v politickém životě a Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování. (RVP ZV, 2005, s. 93-94)

Jednotlivé tematické okruhy vychází z běžných situací žáků a vedou k demokratickému životu.

7.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Od 1. 5. 2004 se stala Česká republika členem Evropské unie a tedy součástí Evropy. Tato situace nás vede k tomu, abychom žáky učili poznávat jiné národy a kultury. Vedeme je k ohleduplnosti a toleranci k jiným lidem a odlišným kulturám.

Toto průřezové téma se prolíná a integruje všemi vzdělávacími oblastmi a snaží se podporovat u žáků myšlení v globálních souvislostech. Seznamuje žáky s nejvýznamnějšími etapami vývoje Evropy, s její historií, tradicemi a současností. Vede k porozumění národů a rozvíjí vědomí evropské identity. (Baar, Houdová, 2010, s. 3)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka:

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma rozvíjí a integruje základní vědomosti nutné k chápání kulturních a sociálních rozdílů mezi národy, prohlubuje základní vědomosti důležité pro pochopení struktury a funkce mezinárodních a nevládních organizací, které řeší problémy ekonomické, politické, sociální humanitární, kulturní a v neposlední řadě i otázky dodržování lidských práv. Napomáhá k orientaci v evropském prostředí, k pochopení významu společných politik a institucí Evropské unie. Prohlubuje vědomosti potřebné k pochopení souvislostí evropských kořenů.

V oblasti postojů a hodnot se průřezové téma snaží pomáhat překonávat předsudky a stereotypy a utváří pozitivní postoje k odlišnosti a kulturní rozmanitosti. Vede k upevnování pozitivního postoje k tradičním evropským hodnotám a osvojování vzorců chování evropského občana. Kultivuje postoje k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života. Téma je rozděleno do tří tematických okruhů:

Evropa a svět nás zajímají, Objevujeme Evropu a svět a Jsme Evropané.

Okruhy průřezového tématu se snaží podnítit zájem žáků o Evropu a svět. (RVP ZV, 2005, s. 96)

7.4 Multikulturní výchova

„Čím vyšší mají lidé multikulturní znalosti, tím pozitivnější postoje vyjadřují k různým etnikům.“ (Průcha, 2001, s. 65)

Multikulturní výchova je výchova, která učí lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít pospolu a vede ke vzájemnému respektu a spolupráci.

(Průcha, 2001, s. 15)

Problémy soužití a spolupráce lidí z různých etnických, rasových a kulturních společností jsou v dnešním světě vysoce závažné a mají dlouhodobý charakter. Proto se multikulturní výchova stala nedílnou součástí školního vzdělávání. Je důležité žáky seznamovat s historií, tradicemi a kulturou Rómů, Vietnamců a jiných menšin, žijících v našem státě, snažit se vyvolat zájem o tyto kultury a respekt vůči nim. Rasismus je u nás v současné době hluboce zakořeněn a je velmi častým problémem naší společnosti. Proto je nutné otázkám s ním spojeným věnovat při vyučování maximální pozornost.

(Petty, 1996, s. 73)

Je důležité a nutné posilovat vzájemné poznávání, chápání a respektování odlišností a zajistit takové podmínky, aby se všichni cítili rovnoprávně.

„Uznání toho, že druhý člověk je současně stejný i jiný než já je základem soužití v pluralitní a demokratické společnosti. Právo na odlišnost je skutečným naplněním ideje lidí jako lidských bytostí“. (Gulová, Štěpařová, 2004, s. 54)

Multikulturní výchova není zařazena do výuky základního vzdělávání jako samostatný předmět, ale jako vyučovací blok. Má vazbu na předměty jazykové, na dějepis, zeměpis, občanskou výchovu. Je velmi úzce propojena s průřezovým tématem Myšlení v evropských a globálních souvislostech. (Průcha, 2001, s. 21)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma poskytuje informace o jiných kulturách či etnických skupinách žijících u nás a v Evropě. Napomáhá žákům orientovat se v demokratické společnosti, učí jak komunikovat s příslušníky jiných etnik a kultur, jak chápat svá práva a respektovat práva a názory druhých. Pomáhá žákům uvědomovat si rovnocennost všech etnických skupin a kultur, učí je rozpoznat projevy rasismu a snaží se napomáhat prevenci xenofobie. Seznamuje žáky se základními pojmy multikulturní terminologie.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma napomáhá k toleranci a respektu k jiným etnickým skupinám a kulturám, pomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, vytvořit si hodnotový systém. Snaží se žáka vést k potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu. (RVP ZV, 2005, s. 98)

Průřezové téma je členěno do pěti tematických okruhů:

Kulturní diference, Lidé a vztahy, Etnický původ, Multikulturalita a Princip sociálního smíru a solidarity. (RVP ZV, 2005, s. 98)

Tyto tematické okruhy vycházejí z aktuálních a běžných situací ve škole.

7.5 Environmentální výchova

„ Každý člověk je o něco lepší a ušlechtilejší, oč více si váží přírody. Kdo si váží přírody, ten ji i miluje. Lásky k přírodě by se měla vštěpovat dětem i v rodinách i ve škole jako jedna z nejvzácnějších vlastností člověka. “

J. A. Komenský (Horká, 1996, s. 46)

Environmentální výchova je téma velmi důležité, a to zejména pro pochopení vztahu člověka a přírody. Tyto vzájemné vztahy posuzujeme z různých hledisek (ekonomických, politických, vědeckotechnických, časových, prostorových atd.). Průřezové téma je zaměřeno na vztah člověka a přírody, společnosti a životního prostředí, na jejich vzájemnou harmonii. Zaměřuje se na ochranu životního prostředí, ovlivňuje hodnotovou orientaci a životní styl žáků. Ochrana životního prostředí je v současné době prioritou číslo 1. Svět se musí potýkat s řadou problémů globálního rázu, jako jsou např. ekologické havárie, průmyslová činnost, skleníkový efekt, postupné vymírání rostlinných a živočišných druhů, epidemie. Je velmi důležité, abychom si uvědomili, že každý svým přístupem může ovlivnit problémy, týkající se životního prostředí. Zavádění průřezového tématu Environmentální výchova do učebních osnov pro základní vzdělávání je proto velmi přínosné.

„Zájem o životní prostředí by měl vyústit v odpovědný, šetrný vztah k přírodě, hodnotám a lidem.“ (Horká, 1996, s. 36)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma učí žáky porozumět souvislostem a vztahům člověka a životního prostředí, upozorňuje na lokální a globální problémy prostředí. Podněcuje k aktivní účasti každého jedince na ochraně životního prostředí a poskytuje znalosti, dovednosti a návyky důležité a potřebné k jednání člověka vůči prostředí. Učí žáky objektivnímu posuzování problémů týkajících se životního prostředí.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma vede k odpovědnosti ve vztahu k přírodě, k její ochraně, propaguje zdravý životní styl, vede žáky k citlivému přístupu k přírodě a kulturnímu dědictví. Snaží se o pochopení významu udržitelného rozvoje.

Průřezové téma je členěno do čtyř tematických okruhů:

Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy životního prostředí a Vztah člověka k prostředí. (RVP ZV, 2005, s. 100)

Jednotlivé tematické okruhy pomáhají se zabývat problematikou vztahů člověka a přírody, jako je např. ochrana přírody, hodnotový systém, zdravý životní styl, odpovědnost všech pro budoucí generace.

7.6 Mediální výchova

„...v mediální výchově, na rozdíl od ostatních školních předmětů, po dětech chceme, aby zkoumaly, jak vědí to, co vědí. V mediální výchově se musejí pít po tom, odkud informace a myšlenky přicházejí, a ne přijímat fakt, že tu prostě jsou.“

Cary Bazalgette, 1989 (Mičienka, M., Jiráček, J., 2007, s. 8)

V současné době se média stala nedílnou součástí našeho života a ovlivňují nás doslova na každém kroku. Moderní doba si však žádá obezřetnost a třídění informací všech směrů. Je proto nutné vědět, jak s každou informací zacházet a jak ji ověřovat. To je také důvodem, proč byla média a jejich výuka zařazena jako průřezové téma do výuky.

Průřezové téma Mediální výchova seznamuje žáky s vývojem, komunikací a prací s médii. S tímto tématem souvisí základní úroveň mediální gramotnosti. Rozumí se tím soubor poznatků a dovedností potřebných pro orientaci v málo přehledné a neprůhledné strukturované nabídce mediálních produktů, které vytvářejí prostředí, v němž se současný člověk pohybuje. To znamená: kritický odstup od médií, maximální využití médií jako zdroje kvalitní zábavy, informací, aktivního naplnění volného času.

(Mičienka, Jiráček a kol., 2007, s. 291)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma připívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace.

Učí žáka rozvíjet schopnosti kritického odstupu k mediálnímu obsahu. Využívá média jako zdroje informací, zábavy, naplnění volného času a napomáhá k rozvoji komunikačních schopností.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma učí žáka svobodně vyjádřit vlastní postoje, názory, rozvíjí u něj citlivost vůči stereotypům a předsudkům ve společnosti nebo jednotlivci.

Mediální výchova se člení na tematické okruhy *receptivních činností*:

Kritické čtení, Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality, Vnímání autora mediálních sdělení, Fungování a vliv médií ve společnosti a produktivních činností: Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu. (RVP ZV, 2005, s. 102-103)

Mediální výchova může být buď samostatný předmět anebo jako součást jiných předmětů, případně kombinací obou variant.

8. Školní vzdělávací program

ŠVP je základní kurikulární dokument školy, jehož tvorbu školám ukládá školský zákon 561/2005 Sb. Základní školy jsou od 1. 9. 2007 povinny vyučovat podle vlastního ŠVP, který vytvářejí na základě RVP. Důležitým předpokladem pro úspěšnou tvorbu ŠVP je velmi dobrá znalost a pochopení celého dokumentu RVP, nikoliv jen dílčích částí. ŠVP vychází z obecných cílů a klíčových kompetencí RVP ZV a také z koncepce, která vzniká analýzou vlastních možností a schopností pedagogického sboru, finančních, materiálně technických podmínek školy. (ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011).

ŠVP je program přesně vytvořený na míru každé škole, který se snaží nabídnout žákům kvalitní vzdělávání v konkrétních podmínkách. Na jeho tvorbě je zainteresován celý kolektiv pedagogů i s vedením školy. Důležité je učitele pozitivně motivovat, aby k tvorbě ŠVP nepřistupovali pouze s povinností, ale společně vytvořili program, který bude vyhovovat především jim a bude zajímavý pro žáky i jejich rodiče.

Důležitou úlohu zde představuje koordinátor, který musí umět zkoordinovat veškerou práci při tvorbě ŠVP, ale neméně důležitý je i přístup každého jednotlivce mít chuť spolupracovat. Tvorbou ŠVP se mění pojetí vyučování, zastaralé metody jsou nahrazovány novými, což vede k rozšiřování inovací a alternativ. Učitelům poskytuje větší míru svobody, ale i více odpovědnosti při stanovení cílů a dosahování kompetencí.

(Kratochvílová, 2006, s. 15)

Školy při tvorbě vlastního ŠVP mohou využít tzv. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů*, vydaný Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze, který je vytvářen ke každému RVP. Jedná se vlastně o návod, jak správně postupovat při tvorbě ŠVP. Manuál uvádí způsoby zpracování jednotlivých částí ŠVP s konkrétními příklady.

Vytvořením vlastního ŠVP se bude každá škola odlišovat v počtu vyučovacích hodin a ve výuce předmětů. Bude záležet na vzdělávacím zaměření školy.

(Kratochvílová, 2006, s. 11)

V této části bakalářské práce se zabývám tématem, proč vlastně tvořit ŠVP a jaké náležitosti by měl tento dokument obsahovat.

8.1 Důvody pro tvorbu ŠVP

V Manuálu pro tvorbu ŠVP ZV se uvádí 4 důvody proč vlastně ŠVP tvořit:

1. *Rovina legislativní* – Školský zákon udává školám povinnost vytvořit vlastní vzdělávací program, který se stává závazným dokumentem.
2. *Rovina pedagogická* – Učitelé prostřednictvím ŠVP realizují své představy a zkušenosti o průběhu vzdělávání. Mají možnost změnit zastaralé metody za nové moderní.
3. *Rovina evaluační* – ŠVP je podkladem pro hodnocení žáků i činnosti školy.
4. *Rovina společenská* – ŠVP je prostředkem propagace školy a její činnosti. Reaguje na konkrétní situace, stanoví si vlastní priority a to podle potřeb a zájmů žáků, požadavků rodičů, podle podmínek školy, regionu. (Jeřábek, Tichý, 2005, s. 8-9)

8.2 Požadavky na koordinátora tvorby ŠVP

Pro práci na ŠVP je vhodné jmenovat koordinátora tvorby ŠVP, který má předpoklady pro „koordinaci“ prací při tvorbě ŠVP. Koordinátorem je většinou ředitel školy nebo člen učitelského sboru, který se dobře orientuje v problematice školy a zná učitelský sbor. Je přirozeně autoritativní a má předpoklady k týmové práci. Průběžně vyhodnocuje výsledky tvorby ŠVP a provádí dílčí opatření. Umí řídit, organizovat a plánovat. V oblasti ŠVP je ochotný se průběžně vzdělávat. Je asertivní a má výborně komunikační dovednosti. Perfektně se orientuje v RVP ZV. (Kratochvílová, 2006, s. 15).

Pro lepší názornost přikládám v příloze P IV obrázek – *Požadavky na koordinátora ŠVP*.

8.3 Obsah ŠVP ZV

RVP ZV přesně definuje, jakou má mít ŠVP strukturu a jaké potřebné a nezbytné náležitosti musí obsahovat. ŠVP obsahuje tyto náležitosti:

8.3.1 Identifikační údaje

Nutným identifikačním údajem každého ŠVP je jeho název. Uvádí se zde, pro kterou školu je určen a že je v souladu s RVP. Název vzdělávacího programu může být doplněn i mottem, které lépe vystihuje charakter školy. Dalším důležitým identifikačním údajem je celý oficiální název školy a název zřizovatele, adresa, kontakt na školu i zřizovatele a celé, nezkrácené jméno ředitele i s tituly. Dokument ŠVP a také každá úprava musí být zaznamenána, musí obsahovat datum platnosti dokumentu, podpis ředitele a kulaté razítko školy. ŠVP obsahuje také údaje o vzdělávacích programech, např. jestli se jedná o šestiletý vzdělávací program, osmiletý vzdělávací program,... V neposlední řadě také určuje, jakou formou vzdělávání se realizuje např. denní, večerní, dálkové, kombinované, aj.

8.3.2 Charakteristika školy

Popisuje materiální a technické zázemí školy, např. jestli škola disponuje PC učebnou, má vlastní tělocvičnu, jídelnu, šatny pro žáky a jaké je např. hygienické zázemí. Dále jakou má škola kapacitu žáků, počet učeben. Uvádí také přístupnost školy, dopravní obslužnost. Součástí charakteristiky jsou také údaje o pedagogickém sboru. Obsahuje údaje o počtu vyučujících, složení pedagogického sboru, jeho odbornosti, případná přítomnost školního psychologa, sociálního psychologa, speciálního pedagoga, asistenta pedagoga, ... Důležité jsou také údaje o žácích, např., ze které školy přišli, zda jsou na škole žáci mimořádně nadaní a žáci se zdravotním či sociálním znevýhodněním. Do charakteristiky školy patří i dlouhodobé projekty školy, spolupráce s jinými školami či subjekty. Velký význam má i spolupráce s rodiči a školskou radou.

8.3.3 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Charakteristika ŠVP podrobně popisuje zaměření školy, jakými způsoby začleňuje průřezová témata do výuky, jak zabezpečuje výuku u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a u žáků mimořádně nadaných.

Je velmi důležité, aby v ŠVP bylo popsáno, zda škola žáky se speciálními potřebami integruje do běžných tříd a také jaké podmínky škola pro tyto žáky vytváří. Pokud dochází k integraci těchto žáků, potom škola spolupracuje se speciálním pedagogem, SPC a PPP. Škola pro tyto žáky stanoví individuální vzdělávací plán.

8.3.4 Učební plán

Je to souhrn informací o organizaci vzdělávání na úrovni vyučovacího předmětu a navazuje na charakteristiku ŠVP. Obsahuje počty hodin v daném předmětu v jednotlivých ročnících během celé školní docházky. Např. počet hodin na prvním stupni ZŠ daný v RVP je 104, ve svém ŠVP může doplnit koordinátor disponibilní hodiny až do počtu 118 hodin. Ukázku učebního plánu pro 1. stupeň přikládám v příloze P II.

8.3.5 Učební osnovy

Představují rozpracování vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů RVP ZV do ŠVP. Obsahují název, charakteristiku a obsah vyučovacího předmětu. Tvorbou učebních osnov se zabývá celý kolektiv školy a podílí se na ní všichni učitelé jednotlivých vyučovacích předmětů.

8.3.6 Hodnocení žáků a autoevaluace školy

Hodnocením se žákům poskytuje velmi potřebná a cenná zpětná vazba, např. jak dané učivo zvládají, v čem se ještě mohou zlepšit a naopak co už umí. Toto hodnocení se provádí buď formou klasifikace, slovního hodnocení nebo kombinací obou způsobů. Pravidla hodnocení musí schválit učitelský sbor na pedagogické radě a na úrovni ŠVP jsou závazná.

Prostřednictvím autoevaluace školy dostáváme zpětnou vazbu např. o kvalitě fungování ŠVP, o efektivitě výuky nebo např. o klimatu školy.

(Jeřábek, Tupý, 2005, s. 24-89)

8.4 Přednosti a úskalí ŠVP

Vzdělávací programy jsou vytvářeny konkrétními školami a jsou přizpůsobeny jejich osobitým podmínkám a možnostem. Jsou určeny především žákům, jejich rodičům, a také učitelům. Dochází v nich k propojení všeho, co předtím dělal každý sám - individuálně.

Jedná se tedy o komplexní dokument, který má především zkvalitnit práci pedagogů na školách. A v tom je spatřována jeho přednost.

ŠVP se však potýká také s řadou problémů. Mezi ně patří například neochota některých učitelů pouštět se do něčeho nového, nevyzkoušeného a raději volí metody konzervativní, léty prověřené. V řadě škol se na tvorbě ŠVP podílelo pouze vedení školy - ředitel a několik málo dalších lidí bez aktivní účasti pedagogů, bez jejich ochoty a zájmu si něco nového osvojit. Problémem je také nedostatek potřebných školících materiálů zaměřených na tvorbu ŠVP a také nedostatek školených osob. (Jeřábek, Tupý, 2005, s. 5 - 7)

ŠVP je určen především pro potřeby školy a to pro pedagogické i nepedagogické pracovníky. Učitelé by se měli ve vzdělávacím programu velmi dobře orientovat a to nejen v jeho dílčích částech, ale měli by tento dokument znát a chápat jako celek.

Vzdělávací program je také určen rodičům žáků nebo žákům samotným. Rodiče mají zájem o to, co všechno škola žákům nabízí: např. skladba povinných a volitelných předmětů, mimoškolní činnost, systém hodnocení žáků. Důležitým aspektem pro rodiče je také způsob, jakým škola zajišťuje vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných. Proto dobře vypracovaný vzdělávací program školy může ovlivnit rodiče při jejich rozhodování o výběru školy.

ŠVP je určen i pro správní a kontrolní úřady a jiné instituce. Provádějí kontrolní činnost na školách, kontrolu ŠVP ZV a ostatních záležitostí týkajících se školy.

ŠVP je součástí povinné dokumentace školy, je veřejně přístupný a každý zájemce má možnost se seznámit s jeho obsahem. (RVP ZV, 2005, s. 9-10)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9. Výzkumná část

Na teoretickou část navazuje část praktická, ve které popisují cíl výzkumu a použité techniky.

Cílem výzkumu bylo zjistit jaké postoje a názory mají učitelé 3 vybraných základních škol k problematice ŠVP a zařazování průřezových témat do výuky předmětů.

V této kapitole bych také ráda představila vybrané základní školy a stručně popsala některé části jejich ŠVP. Všechny vybrané školy vyučují podle vlastních ŠVP již několik let a během této doby prošly řadou úprav.

9.1 Charakteristika vybraných škol

Základní škola Kuřim, Tyršova

Název školy: ZŠ Kuřim, Tyršova 1255, okres Brno – venkov, příspěvková organizace

Zřizovatel: Město Kuřim, Jungmannova 968, 664 34 Kuřim

Ředitel školy: Mgr. Stanislav Plchot

Webové stránky: www.zskurim.cz

ZŠ Kuřim – budova Komenského

ZŠ Kuřim Tyršova 1255, okres Brno – venkov, odloučené pracoviště

Základní škola učí již pátým rokem podle vlastního vzdělávacího programu, jehož motem je „*Hraj si, uč se a poznávej*“, který byl kontrolou ze strany ČŠI vyhodnocen jako dobře zpracovaný. Priorita je kladena na kvalitní výuku s použitím nových prvků moderního vyučování, ale hlavním pilířem výuky jsou i nadále tradiční a prověřené výukové metody. Ve škole se v letošním školním roce vzdělává 430 žáků z toho 295 na 1. stupni a 135 na 2. stupni. Pedagogický sbor je tvořen 26 pedagogy, z toho jsou 4 muži (15.4 %) a 22 žen (84.6 %). Ve třech odděleních školní družiny pracuje 6 vychovatelek. Na škole působí 4 asistenti pedagoga. Škola se účastní na řadě projektů např. „Adopce na dálku“, „Život dětem“ (jedná se o pomoc handicapovaným, nemocným a opuštěným dětem), nebo „Liga proti rakovině“. Škola spolupracuje s řadou partnerů a jiných subjektů, např. DDM Kuřim, ZUŠ Kuřim, Městská knihovna, Městská policie Brno, PPP, SPC Brno, LIPKA, Hvězdárna a planetárium Brno a řadou dalších.

Škola má dobré materiální a technické zázemí, vybavené učebny, PC učebnu, tělocvičnu i venkovní hřiště. Žáci mají možnost stravování ve školní jídelně. (Výroční zpráva ZŠ Kuřim Tyršova, 2011/2012).

Základní škola Kuřim, Jungmannova

Název školy: Základní škola Kuřim, Jungmannova 813, okres Brno – venkov, příspěvková organizace

Zřizovatel: Město Kuřim, Jungmannova 968, Kuřim

Ředitel: Mgr. Richard Mach

Webové stránky: www.zskj.cz

Základní škola učí podle vzdělávacího programu již od roku 2009, jehož motto zní: „...aby se děti smály a školy nebály a života jakbysmet ...“. Program je orientován na individualitu žáka, na jeho osobní potřeby. Umožňuje efektivní a promyšlenou práci pedagoga s využitím metod programového učení, interaktivních i tradiční metod učení. Přispívá k vytvoření dobrého zázemí pro všechny. Má vybavit žáka vším potřebným pro život.

Škola sdružuje 18 tříd 1. – 9. ročníku ZŠ. V tomto školním roce se ve škole učí 425 žáků. Ve škole jsou 3 třídy školní družiny. Pedagogický sbor je tvořen 29 pedagogy, z toho jsou 3 muži (10,3%) a 26 žen (89,7%). Někteří pracují na zkrácený úvazek. Všichni splňují kvalifikační podmínky pro práci, které jim ukládá zákon. Prostřednictvím výchovný poradců škola spolupracuje s PPP. Škola dále spolupracuje s DDM Kuřim, městským úřadem, mateřskými školami, s uměleckou školou, s tělovýchovnými oddíly házené a fotbalu, plaveckým areálem, s gymnáziem Tišnov. Při základní škole je zřízena školská rada, která se podílí na správě školy.

V budově školy je 20 učeben, nově zrekonstruovaná tělocvična, školní kuchyň s jídelnou a šatnový prostor se skřínkami. Ve škole je umístěna i žákovská knihovna. Některé učebny jsou vybaveny interaktivní tabulí a na dobré úrovni je i vybavenost PC učebny. K areálu školy patří i sportoviště a školní pozemek se skleníkem a sadem. (ŠVP ZV, ZŠ Kuřim, Jungmannova, 2012).

Základní škola Veverská Bítýška

Název školy: Základní škola Veverská Bítýška, Na Městečku 51, okres Brno – venkov, příspěvková organizace

Zřizovatel: Město Veverská Bítýška

Ředitel: PhDr. Jan Pestr, CSc.

Webové stránky: www.zs.veverskabityska.indos.cz

Základní školu navštěvuje v letošním roce 272 žáků, z toho 132 na 1. stupni a 140 na 2. stupni. Výuku zajišťuje 14 učitelů, z toho jsou 3 muži (21,4%) a 11 žen (78,6%). Ve ŠD pracují 2 vychovatelky. Základní škola má dvě budovy. Na Bílém potoce, kde je umístěna první třída a školní družina a Na Městečku, kde se nachází ostatní třídy, odborné pracovny, tělocvična a školní jídelna.

Základní informace o školách jsem převzala ze *ŠVP ZV Kuřim Jungmannova 2012* a z *Výroční zprávy ZŠ Kuřim Tyršova* a *ZŠ Veverská Bítýška 2012* dostupných na webových stránkách škol.

9.2 Výzkumné metody

Pro výzkum jsem použila metodu anonymního dotazníku, který jsem si osobně sestavila. Snažila jsem se formulovat otázky tak, aby byly jasné, srozumitelné a měli logickou návaznost. Dotazník je složen z 10 otázek, první tři jsou otázky obecné, které se dotazují na věk, pohlaví a aprobaci respondentů. Ostatní jsou zaměřeny na postoje a názory učitelů, týkající se problematiky ŠVP a průřezových témat. Respondenti mohou zvolit jednu odpověď ze dvou až pěti možností. U jedné otázky je možnost zakroužkovat i více možností. Některé otázky jsou ještě doplněny podotázkou, kde žádám respondenty o doplňující údaje nebo vysvětlení názoru či postoje. Vzor dotazníku je uveden v příloze P I.

Jak postupovat při tvorbě a vyhodnocování dotazníku jsem čerpala zejména z knihy „*Úvod do pedagogického výzkumu*“ od Petera Gavory.

Metoda dotazníku se užívá při empirickém kvantitativním výzkumu. Jeho prostřednictvím získáváme potřebné údaje a data od velkého počtu respondentů. Musíme však počítat s tím, že téměř nikdy nemá 100% návratnost.

9.3 Průběh výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo zhruba od poloviny ledna do začátku února 2013. Nejprve jsem se telefonicky spojila s řediteli vybraných základních škol, zda mohu zařadit jejich školy do svého výzkumu a provést mezi učiteli dotazníkové šetření, které se týkalo problematiky ŠVP a začleňování průřezových témat do učebních osnov. Dotazníky jsem předala osobně ředitelům příslušných škol a provedla s nimi krátký rozhovor na doplnění potřebných informací. Ujistila jsem je, že dotazníky budou sloužit pouze pro potřeby mé bakalářské práce.

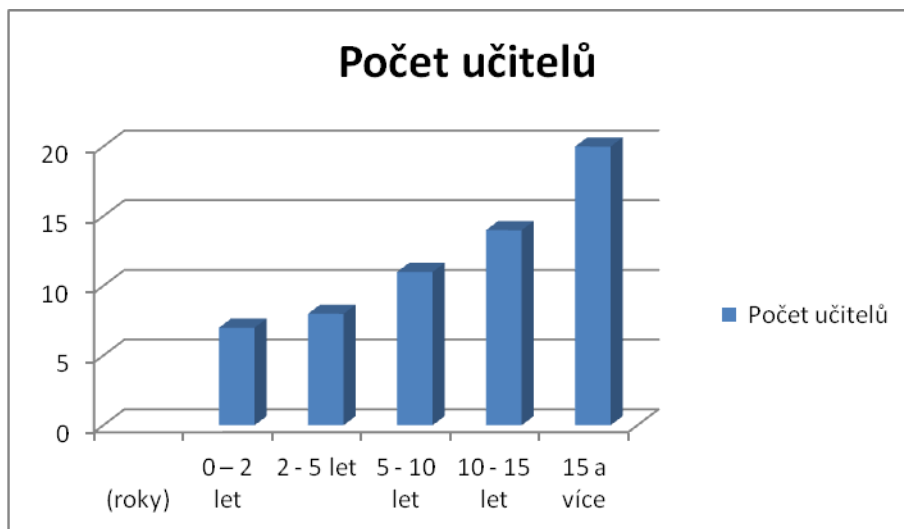
9.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Jak jsem již uvedla, dotazníkové šetření jsem prováděla v rámci tří plněorganizovaných základních škol. Jednalo se o dvě základní školy v Kuřimi a jednu základní školu ve Veverské Bítýšce. Školy se nacházejí v menších městech asi 20 km západně od Brna. Nejsou to školy typicky městské, ale spíše venkovského rázu. Jedná se o spádové školy, kam dojíždějí žáci z okolních vesnic. Celkem jsem oslovila 69 učitelů, z toho 10 mužů (14,5 %) a 59 žen (85,5 %). Zpět se mi vrátilo 60 vyplněných dotazníků, což je 87% návratnost. Dotazníky byly ve většině případů pečlivě vyplněny a v některých případech byly odpovědi respondentů až nadstandardní. Touto cestou bych ráda poděkovala všem učitelům za pečlivé vyplnění dotazníků a za jejich vysoké procento návratnosti. Podle délky pedagogické praxe jsem respondenty rozdělila do pěti kategorií. Pro lepší přehlednost výsledky uvádím níže v tabulce č. 1 a v grafickém znázornění.

Tab. 1. Délka pedagogické praxe na vybraných školách

Pedagogická praxe (roky)	Počet učitelů	Počet učitelů (%)
0 – 2	7	11,8
2 - 5	8	13,3
5 - 10	11	18,3
10 - 15	14	23,3
15 a více	20	33,3

Graf 1. Délka pedagogické praxe na vybraných školách

Z výsledků vyplynulo, že na vybraných školách převládá starší učitelský sbor, což není stav pouze na těchto školách, ale platí to v českém školství všeobecně. Absolventi pedagogických škol učí několik let nebo hned po ukončení studia zvolí jinou profesní dráhu. Jednou z hlavních příčin je bezesporu nízké finanční ohodnocení učitelů. Z tohoto důvodu se učitelskému povolání věnuje i tak málo mužů, což se také potvrdilo i v mém šetření.

Nyní se budu snažit popsat, do jaké míry výsledky mého šetření odpovídají předem stanoveným hypotézám.

9.5 Výzkumné hypotézy

H1.: Více než 70 % učitelů si myslí, že má výbornou znalost ŠVP školy, ve které učí.

ŠVP je vzdělávací dokument, který si každá škola tvoří sama, na jehož tvorbě se pedagogové podílejí a podle kterého učí. Proto jejich znalosti ŠVP školy by měly být na výborné úrovni.

H2.: Učitelé do svých hodin nejčastěji včleňují průřezové téma „Environmentální výchova“.

Ochrana životního prostředí se stala celosvětovým problémem a jednou z hlavních priorit. Jedná se o téma velmi závažné, a proto by se mu měla věnovat pozornost i ve škole. Učitelé by měli s touto problematikou seznamovat žáky v rámci svých předmětů co nejvíce.

Nejprve jsem zpracovala výsledky jednotlivých škol, shrnula a porovnala je s předem stanovenými hypotézami. Pro názornost výsledky uvádím níže v tabulkách č. 2 - 9 a grafickém znázornění.

H1.: Více než 70 % učitelů si myslí, že má výbornou znalost ŠVP školy ve které učí.

Tab. 2. Znalost ŠVP na ZŠ Kuřim, Jungmannova

Znalost ŠVP	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
výborná	9	37,5
průměrná	13	54,2
nedostatečná	2	8,3

Tab. 3. Znalost ŠVP na ZŠ Kuřim, Tyršova

Znalost ŠVP	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
výborná	10	43,5
průměrná	12	52,2
nedostatečná	1	4,3

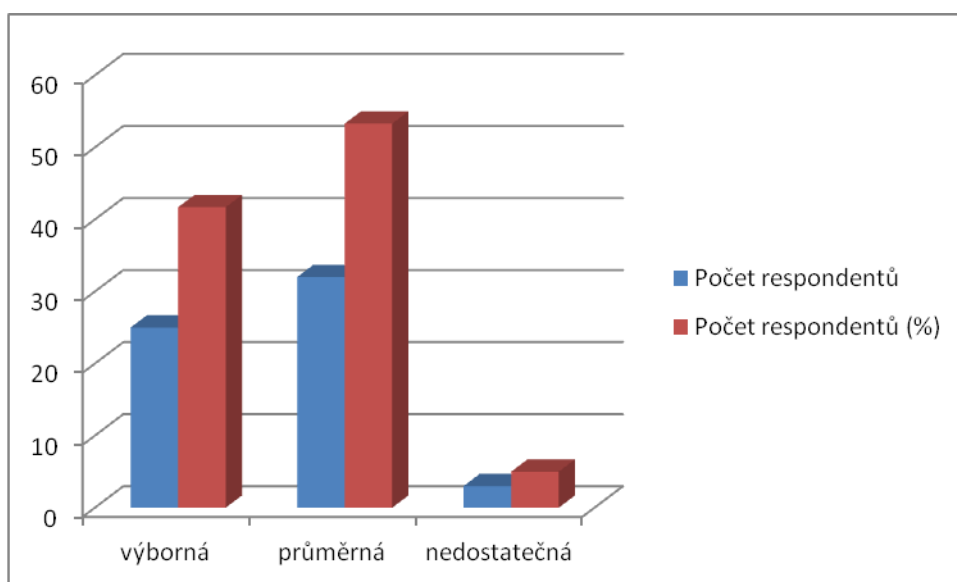
Tab. 4. Znalost ŠVP na ZŠ Veverská Bítýška

Znalost ŠVP	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
výborná	6	46,2
průměrná	7	53,8
nedostatečná	0	0

Tab. 5. Znalost ŠVP - shrnutí výsledků vybraných škol

Znalost ŠVP	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
výborná	25	41,7
průměrná	32	53,3
nedostatečná	3	5

Graf 2. Shrnutí výsledků na vybraných školách

Hypotéza H1 nebyla ani na jedné z vybraných škol verifikována.

Na ZŠ Kuřim Jungmannova si myslí pouze 37,5 % učitelů, že disponují výbornou znalostí ŠVP na své škole, na ZŠ Kuřim Tyršova 43,5% a na ZŠ Veverská Bítýška 46,2 %. Z šetření vyplývá, že učitelé mají ve znalostech vlastního ŠVP ještě značné rezervy a je potřeba, aby se v ŠVP naučili lépe orientovat. Jeden z důvodů těchto nedostatků může být, jakým způsobem se na tvorbě ŠVP podíleli. Někteří učitelé v dotazníku poukázali na to, že v době, kdy se ŠVP tvořil, ještě na škole nebyli, nebo naopak přišli, až už byl ŠVP vytvořen. To znamená, že se s ŠVP seznámili pouze teoreticky.

Dalším důvodem může být malá motivace učitelů se v této oblasti vzdělávat. Škola by měla zajistit pedagogům potřebná školení nebo kurzy a také dostatek školicích materiálů. Ale i každý učitel by měl projevit vlastní iniciativu. Převážně starší generace učitelů není nakloněna novým změnám ve školství, tedy i ŠVP a nemá zájem, nebo není ochotna pracovat podle nové koncepce a drží se svých striktně zaběhlých metod a forem práce.

H2: Učitelé do svých hodin nejčastěji začleňují průřezové téma „Environmentální výchova“

Tab. 6. Začlenění průřezových témat na ZŠ Kuřim, Jungmannova

Průřezové téma	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
Výchova demokrat. občana	7	29,2
Výchova k myšlení v evrop. a globálních souvislostech	8	33,3
Osobnostní a sociální výchova	11	45,8
Multikulturní výchova	11	45,8
Environmentální výchova	12	50,0
Mediální výchova	6	25,0

Tab. 7. Začlenění průřezových témat na ZŠ Kuřim, Tyršova

Průřezové téma	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
Výchova demokrat. občana	7	30,4
Výchova k myšlení v evrop. a globálních souvislostech	5	21,7
Osobnostní a sociální výchova	11	47,8
Multikulturní výchova	9	39,1
Environmentální výchova	15	65,2
Mediální výchova	7	30,4

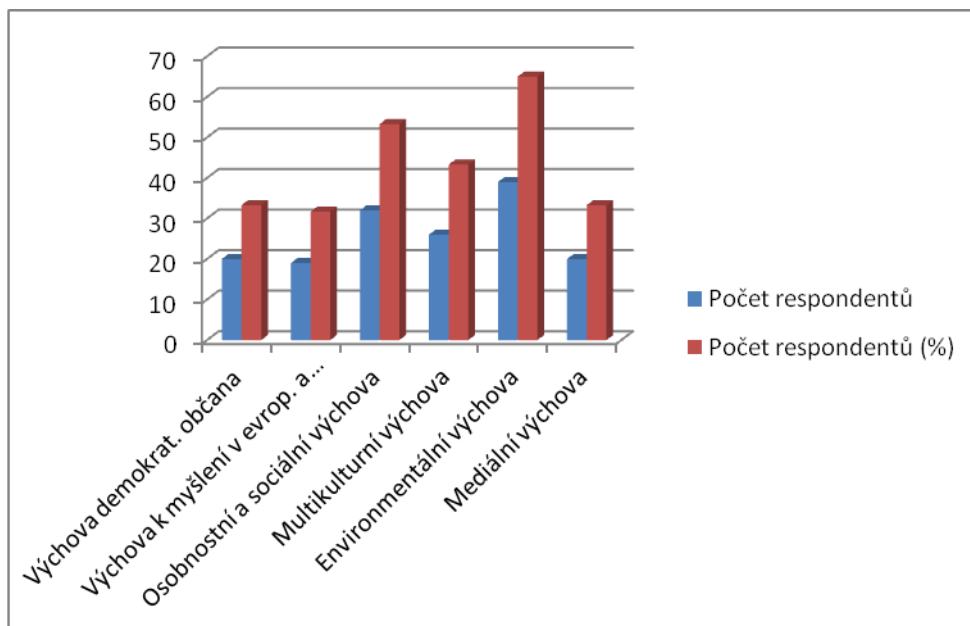
Tab. 8. Začlenění průřezových témat na ZŠ Veverská Bítýška

Průřezové téma	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
Výchova demokrat. občana	6	46,2
Výchova k myšlení v evrop. a globálních souvislostech	6	46,2
Osobnostní a sociální výchova	10	76,9
Multikulturní výchova	6	46,2
Environmentální výchova	12	92,3
Mediální výchova	7	53,8

Tab. 9. Začlenění průřezových témat - shrnutí výsledků šetření vybraných škol

Průřezová témata	Počet respondentů	Počet respondentů (%)
Výchova demokrat. občana	20	33,3
Výchova k myšlení v evrop. a globálních souvislostech	19	31,7
Osobnostní a sociální výchova	32	53,3
Multikulturní výchova	26	43,3
Environmentální výchova	39	65,0
Mediální výchova	20	33,3

Graf 3. Shrnutí výsledků šetření na vybraných školách

Hypotéza H2. byla na všech třech školách verifikována.

Všichni dotazovaní respondenti zařadili do svých vyučovacích předmětů nejčastěji průřezové téma „Environmentální výchova“. Problematika životního prostředí a její ochrany je v současnosti globálním problémem, a proto je velmi důležité s těmito otázkami seznamovat i mladou nastupující generaci. S environmentální výchovou se žáci seznamují v rámci vyučovacích předmětů. Z výsledků šetření však vyplývá, že učitelé zařazují ve velkém míře i ostatní průřezová témata např. Osobnostní a sociální výchovu, Multikulturní výchovu, Výchovu demokratického občana. Tím se potvrzuje, že učitelé začleňováním průřezových témat uplatňují nové aktivní metody v oblasti základního vzdělávání. Učí žáky propojovat jednotlivé poznatky, což jim umožňuje lépe chápat jednotlivé vztahy a mezioborové souvislosti. Učitelé chápou význam průřezových témat v základním vzdělávání a postupně se snaží vyučovat podle koncepce nové školní reformy.

10. ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na význam průřezových témat dle RVP ZV na základních školách, popis, charakteristiku a možnosti, jak jednotlivá témata zařadit do školního vzdělávacího programu.

V teoretické části charakterizují Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání, popisují jeho části, vysvětlují význam důležitých pojmů, jako jsou např. cíle vzdělávání nebo klíčové kompetence, vzdělávací program. Je zde definován ŠVP, postup jeho tvorby, jeho přednosti a úskalí. Velmi důležitou částí je charakteristika průřezových témat a jejich možnosti začleňování do školního vzdělávacího programu.

Praktická část je zaměřena na dotazníkové šetření pedagogů, které zjišťuje názory a postoje k problematice ŠVP a průřezových témat na jejich škole.

Na závěr bakalářské práce chci shrnout výsledky, ke kterým jsem dospěla během svého šetření. Metodou dotazníkového šetření na třech vybraných základních školách jsem zjišťovala postoje a názory pedagogů na problematiku tvorby ŠVP a jejich orientaci a znalosti v ŠVP. Výsledky šetření bohužel nepotvrdily jednu z mých stanovených hypotéz. Pouze 41,7 % dotazovaných učitelů si myslí, že se orientuje výborně v ŠVP své školy. To je o 28,3 % méně, než byl náš předpoklad. Jako jednu z příčin tohoto výsledku uvádím, že přesto že je tvorba ŠVP povinná a každá škola má povinnost podle něho učit, někteří učitelé se k němu staví negativně, což také vyplynulo z odpovědí v dotazníku. Uvádějí, že se neradi pouštějí do nových neověřených metod a raději volí léty své ověřené metody a závazné osnovy. Tuto odpověď mi uvedlo 5 respondentů (8,3 %). Jednalo se převážně o pedagogy starší, s praxí delší než 15 let. S tímto názorem souvisí i další odpověď na otázku dalšího vzdělávání učitelů. Z odpovědí vyplynulo, že většina učitelů se i nadále sebevzdělává a to formou kurzů, seminářů, samostudiem odborné literatury nebo internetových stránek. Ale podle šetření je to převážně opět mladší generace. Jeden pedagog uvedl, že mu stačí, co umí a dva učitelé uvádějí, že pro další sebevzdělávání nemají dostatek času. S touto problematikou souvisí i přístup k tvorbě ŠVP. Většina učitelů se na tvorbě podílela v rámci osnov svého předmětu. Někteří pedagogové uvedli, že se na tvorbě ŠVP nepodíleli vůbec. Jako důvod uvedli, že v době, kdy se plán tvořil, na škole ještě nebyli, nebo přišli až v době, kdy byl již vytvořen. Dalším důvodem může být i nedostatečná motivace. Učitelé ŠVP tvoří ve volném čase a zadarmo.

Všechny důvody, které jsem zde nastínila, mohou mít vliv na to, že pouze 25 dotazovaných učitelů (41 %) si myslí, že zná ŠVP školy výborně, 32 učitelů (53,3%) průměrně a pouze 3 učitelé (5%) nedostatečně.

Většina pedagogů uvedla, že tvorba vlastního ŠVP je pro školu přínosem. Škola se vymezuje oproti jiným školám, vychází z místních podmínek a reaguje na individuální potřeby žáků. Rodiče si vybírají školu podle toho, co žákům i rodičům nabízí. ŠVP propojuje teoretické poznatky s problematikou běžného života a klade důraz na získávání souvislostí. Jeden z respondentů však podotkl, že spatřuje ve ŠVP školy i negativa. Změnou školy nastávají žákovi nemalé problémy, např. žáci se učí podle jiných učebních osnov, potřebují jiné učebnice, nenavazuje látka. Proto by upřednostnil centrální osnovy pro všechny žáky.

Výsledky odpovědí týkající se významu průřezových témat a jejich začleňování do vyučovacích předmětů naopak potvrdily jednu z mých stanovených hypotéz. Z dotazníků vyplynulo, že většina pedagogů se snaží do svých hodin včleňovat více či méně všechna průřezová témata. Nejčastěji však uvádí Environmentální výchovu, kterou v dotazníku označilo celkem 39 učitelů (65%).

Environmentální výchova je téma v dnešním světě velmi skloňované a diskutované. Je zaměřena na ochranu životního prostředí, směřuje k tvorbě podmínek, které neohroží přírodu a nedevastují surovinové zdroje. Je založena na vztazích organismů, lidí a prostředí, ve kterém žijí a na sebe působí. Je velmi důležité, že se jí věnuje dostatečný prostor i na základních školách formou projektového vyučování, seminářů nebo besed.

Průřezová témata jsou pro žáky přínosem, uvedlo 56 respondentů (93,3 %). Slouží k pochopení látky, pokud se stejným tématem zabývají v různých předmětech a z jiných úhlů pohledu. Vedou žáky k lepší orientaci v učivu a napomáhají propojovat teorii s praxí. Z výsledků vyplynulo, že 15 respondentů (25 %) se orientuje v průřezových tématech výborně, 24 respondentů (40 %) velmi dobře, 14 respondentů (23,3 %) průměrně, 5 respondentů (8,3 %) dostatečně a pouze 2 respondenti (3,3 %) uvedli, že jejich orientace je v průřezových tématech nedostačující. Učitelé mají zájem o další vzdělávání v této oblasti, ale je i nutná podpora školám ze strany státu. To znamená finanční zabezpečení nebo cílené programy vzdělávání učitelů v praxi. Školy se snaží podporovat další vzdělávání učitelů, ale v mnoha případech chybí finance, neboť vše se odvíjí od rozpočtu školy.

Velkým přínosem pro školy znamená možnost využití projektů „*EU – peníze školám*“, do kterých je zapojena většina škol v České republice. Jedná se o projekty zajištěné z evropských peněz a částečně z peněz MŠMT. Vypracování projektů je sice papírově náročné, ale jejich prostřednictvím mohou školy realizovat většinu věcí, na které by jinak nedosáhly. Díky EU můžou splnit cíle ŠVP.

Školská reforma, která nyní probíhá v našem školství je radikální změnou a bude jistě dlouhodobým procesem. Po tolika letech, kdy se učilo podle přesně propracovaných osnov je to i pochopitelné. Učitelé se budou muset postupně seznamovat s řadou nových věcí a snažit vzájemně spolupracovat. Bude záležet na každém pedagogovi, jaký postoj k dané problematice zaujme, jestli pochopí smysl změn, bude chtít ve výuce něco změnit, učit nové věci, vytvořit výuku zajímavější a efektivnější, propojit teoretické znalosti s praktickými příklady, nebo jen učit žáky „biflovat“ velké množství poznatků a pouček.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAAR, V., HOUDOVÁ, Z. *Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. 62 s. ISBN 978-80-86034-83.
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum & Hroch, 1995. 112s. ISBN 80-210-0904-7.
- FISCHER, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. 172 s. ISBN 80-7178-120-7.
- GALLA, K., *Úvod do sociologie výchovy, její vznik, vývoj a problematika*. Praha: SNP 1967. 176 s. IBSN 80-224-0579-5.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. 261 s. IBSN 978-807315-185-0.
- GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004. 231 s. IBSN 80-86633-14-4.
- HORKÁ, H. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido, 1996. 75 s. IBSN 80-85931-33-8.
- JEŘÁBEK, J., TUPÝ, J. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. Praha: VÚP Praha, 2005. 104 s. IBSN 808-700003X.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba ŠVP: krok za krokem – s pedagogickým sborem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 116 s. IBSN 80-210-4063-7.
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J., A KOL. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. 295 s. IBSN 978-80-7367-315-4.
- PETTY, G., *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996. 380 s. IBSN 80-7178-070-7.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODSKÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané Computer Media, 2010. 4 s. IBSN 978-80-7402-055-1.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál 1997. 495 s, IBSN 80-7178-170-3.
- PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. 263 s. IBSN 80-87000-02-1.

PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova. Teorie, praxe, výzkum*. Praha: ISV, 2001. 211 s. IBSN 80- 85866-72-2.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2006. 322 s. IBSN 80-7178-772-8.

SPIPKOVÁ, V., *Proměny primárního vzdělávání v České republice*. Praha: Portál, 2005. 311 s. IBSN 80-7178-942-9.

SRB, V., *Jak na osobnostní a sociální výchovu*. Praha: Projekt Odyssea, 2007. 64 s. IBSN 978-80-87145-01-2.

VALENTA, J., *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: Aisis, 2006. 226 s. IBSN 80-239-4908-X.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR [online]. 2002 [cit. 2012-05-04]. MŠMT. Dostupné z WWW: ><http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice>.

PASTOROVÁ, M. *Hodnocení průřezových témat* [online]. 2008 [cit. 2012-09-19]. Metodický portál RVP. Dostupné z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1950/HODNOCENI-PRUREZOVYCH-TEMAT.html>>.

Výchova k demokratickému občanství [online]. 2011 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z WWW: ><http://wiki.rvp.cz//Knihovna/1.Pedagogickylexikon/V/V%C3%BD>

RVP ZV 2005 [online]. 2005 [cit. 2012-10-11]. MŠMT. Dostupné z WWW: [/pf.jcu.cz/research/svp/rvp-zv-0905.pdf/](http://pf.jcu.cz/research/svp/rvp-zv-0905.pdf/).

ŠVP ZV ZŠ Kuřim, Jungmannova [online]. 2011 [cit. 2013-02-12]. ZŠ Kuřim, Jungmannova. Dostupné z WWW: www.zskj.cz/skola/dokumenty/.

Výroční zpráva ZŠ Kuřim, Tyršova [online]. 2011 [cit. 2012-02-12]. ZŠ Kuřim, Tyršova.
Dostupné z WWW: www.zskurim.cz/htm/information.php

Výroční zpráva ZŠ Veverská Bítýška [online]. 2012 [cit. 2013-02-12]. ZŠ Veverská Bítýška.
Dostupné z WWW: www.zs.veverskabityska.indos.cz/oskole.htm.

JINÉ ZDROJE

Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Moravské Knínice, 2011. 178 s.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P I:** Vzor použitého dotazníku: *Význam průřezových témat dle (RVP ZV) v současném vzdělávání*
- Příloha P II:** Ukázka učebního plánu pro 1. stupeň: *ŠVP ZŠ a MŠ Moravské Knínice*
- Příloha P III:** Obrázek č. 2: *Způsoby začleňování průřezových témat do výuky.*
KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba ŠVP: krok za krokem – s pedagogickým sborem.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. IBSN 80-210-4063-7.
- Příloha P IV:** Obrázek č. 3: *Požadavky na koordinátora.* KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba ŠVP: krokem krokem – s pedagogickým sborem.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita IBSN 80-210-4063-7.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. *Systém kurikulárních dokumentů*. RVP RV 2005, dostupné z WWW.

[/www.pf.jcu.cz/research/svp/rvp-zv-0905.pdf](http://www.pf.jcu.cz/research/svp/rvp-zv-0905.pdf)

Obr. 2. *Způsoby zaleňování průřezových témat do výuky*. KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba ŠVP: krok za krokem – s pedagogickým sborem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. IBSN 80-210-4063-7.

Obr. 3. *Požadavky na koordinátora*. . KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba ŠVP: krok za krokem – s pedagogickým sborem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. IBSN 80-210-4063-7.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: *Délka pedagogické praxe na vybraných školách*

Tabulka č. 2: *Znalost ŠVP na ZŠ Kuřim, Jungmannova*

Tabulka č. 3: *Znalost ŠVP na ZŠ Kuřim, Tyršova*

Tabulka č. 4: *Znalost ŠVP na ZŠ Veverská Bítýška*

Tabulka č. 5: *Znalost ŠVP- shrnutí výsledků vybraných škol*

Tabulka č. 6: *Začlenění průřezových témat na ZŠ Kuřim, Jungmannova*

Tabulka č. 7: *Začlenění průřezových témat na ZŠ Kuřim, Tyršova*

Tabulka č. 8: *Začlenění průřezových témat na ZŠ Veverská Bítýška*

Tabulka č. 9: *Začlenění průřezových témat – shrnutí výsledků vybraných škol*

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČŠI	Česká školní inspekce
DDM	Dům dětí a mládeže
EU	Evropská unie
MŠ	Mateřské školy
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
PPP	Pedagogicko- psychologické poradny
SPC	Speciálně- pedagogická centra
ŠVP	Školní vzdělávací programy
RVP ZV	Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání
ZUŠ	Základní umělecké školy
ZŠ	Základní školy

PŘÍLOHA P I: VZOR POUŽITÉHO DOTAZNÍKU

Význam průřezových témat dle (RVP ZV) v současném

školství

(dotazník)

Dobrý den,

Jsem posluchačkou 3. ročníku fakulty humanitních studií – IMS Brno Zlínské univerzity. Píši bakalářskou práci, která se týká významu průřezových témat dle RVP ZV a jejich zařazení do školního vzdělávacího programu. Dovoluji si Vám poslat dotazník s prosbou o vyplnění. Údaje z vyplněných dotazníků mi pomohou v mé bakalářské práci.

Děkuji

Dagmar Starošítková

Označte nebo napište nejvhodnější odpověď:

1. Pohlaví:

a) muž

b) žena

2. Jaká je Vaše délka pedagogické praxe?

0 – 2 roky

2 – 5 let

5 – 10 let

10 – 15 let

15 let a více

3. Jaká je Vaše aprobace?

.....

4. Jaké jsou Vaše znalosti ŠVP ve Vaší škole?

- a) výborné
- b) průměrné
- c) nedostatečné

5. Podílela jste se na tvorbě ŠVP?

- a) ano (uved'te jak)
- b) ne (uved'te důvod)

6. Myslíte si, že vlastní ŠVP je pro školu přínosem?

- a) ano (uved'te v čem)
- b) ne (uved'te důvod)

7. Jak dobře se orientujete v problematice průřezových témat?

- a) výborně
- b) velmi dobře
- c) průměrně
- d) dostatečně
- e) nedostatečně

8. Myslíte si, že zařazování průřezových témat do výuky je pro žáky přínosem?

a) ano (jaký)

b) ne (uved'te důvod)

9. Které z průřezových témat začleňujete do svých vyučovacích hodin?

a) Osobnostní a sociální výchova

b) Multikulturní výchova

c) Mediální výchova

d) Environmentální výchova

e) Výchova demokratického občana

f) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

10. Rozvíjíte své učitelské kompetence potřebné pro uplatňování průřezových témat?

a) ano (uved'te jakou formou)

.....

b) ne (uved'te důvod)

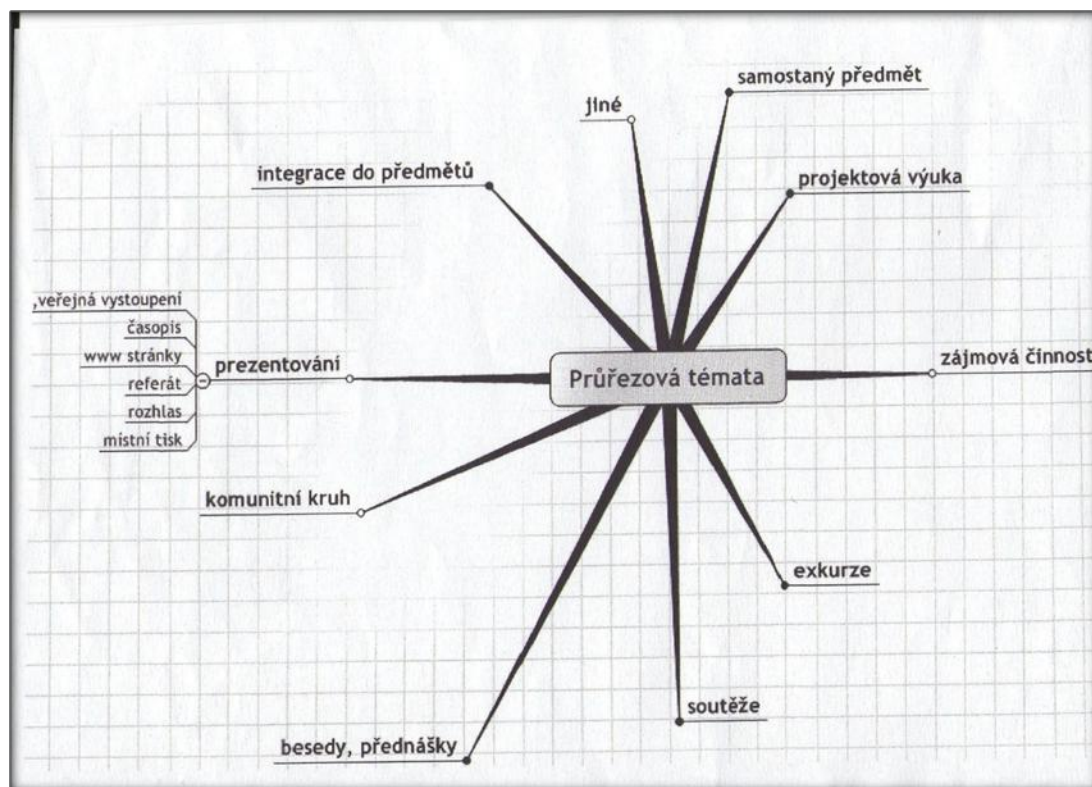
.....

Příloha P II: Ukázka učebního plánu pro 1. stupeň

	1.	2.	3.	4.	5.	Disp.	RVP	ŠVP
Čj	7+2	7+2	7+1	7+1	7+1	+7D	35	42
Aj	-	-	3+1	3+1	3+1	+3D	11	12
M	4	4	4+1	4+1	4+1		20	23
I	0	0	0	0	1		1	1
Prv, Př, V1	2	2	3	3	2+1	+1D	12	13
Hv	1	1	1	1	1		5	5
Vv	2	2	1	1	1		7	7
Tv	2	2	2	2	2		10	10
Sp	1	1	1	1	1		5	5
Celkem	21	21	25	25	26	14D	104	118

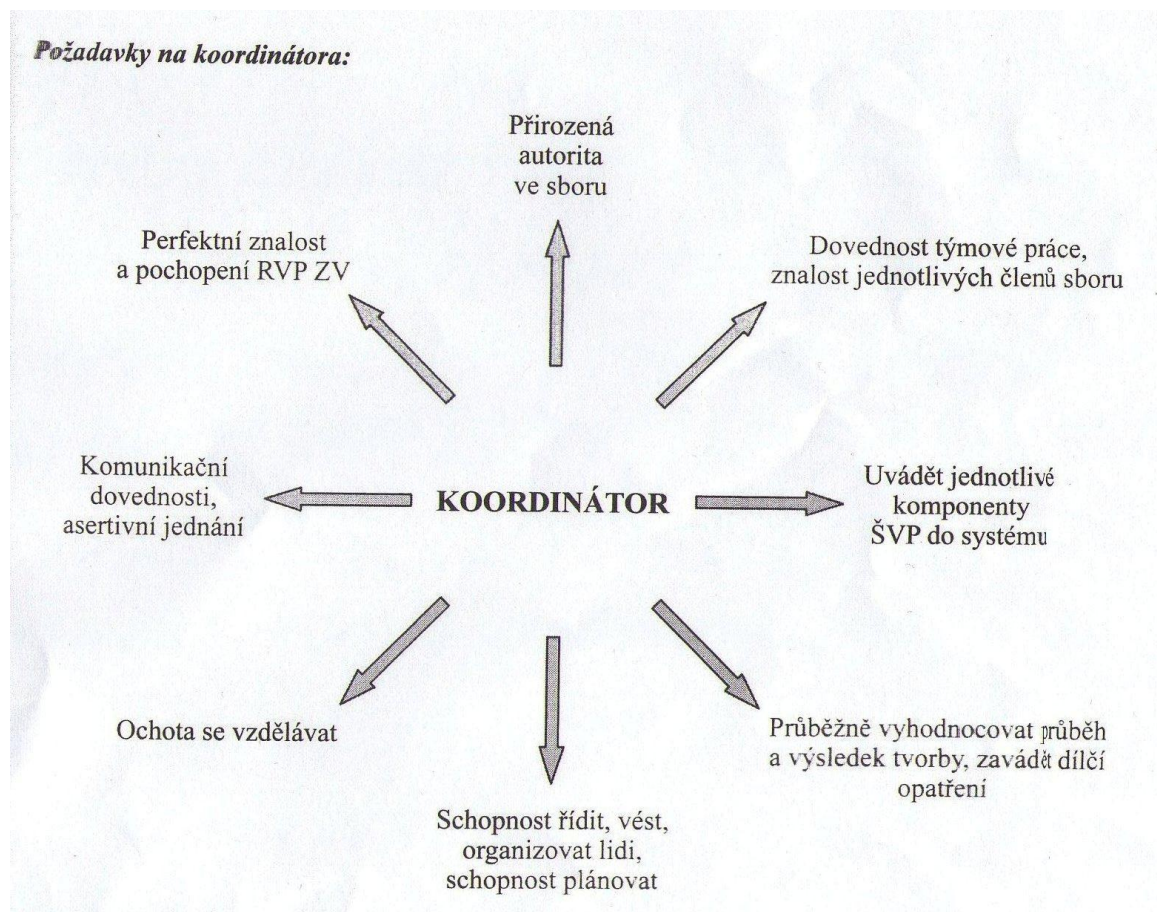
Čj	Český jazyk a literatura
Aj	Anglický jazyk
M	Matematika
I	Informační a komunikační technologie
Prv	Prvouka
Př, V1	Přírodověda a vlastivěda
Hv	Hudební výchova
Vv	Výtvarná výchova
Tv	Tělesná výchova
Sp	Svět práce

PŘÍLOHA P III: OBRÁZEK Č. 3

Obr. 3. Způsoby začleňování průřezových témat do výuky

PŘÍLOHA P IV: OBRÁZEK Č. 4

Obr. 4. Požadavky na koordinátora

